

ENDONEZYA

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Sevilay BAYAR**
Ankara - April, 2011

T.C. Bařbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

ENDONEZYA

Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Resmî Adı	Endonezya Cumhuriyeti
Nüfus	240,2 milyon (2010 yılı nüfus sayımı)
Yüzölçümü	1 904 443 km ²
Dinler	İslamiyet (% 88), Hristiyanlık (%8), Hinduizm (%2), Budizm (%1), Diğer (%1)
Diller	Bahasa Endonezya dili ve 250 civarındaki diğer yerel diller
Başkent	Cakarta
Para Birimi	Rupiah, 9.121 Rp = 1\$ (2010)
Başlıca şehirleri (2000yılı sayımı)	Cakarta (8,4 milyon), Surabaya (2,6 milyon), Bandung (2,1 milyon), Medan (1,8 milyon), Palembang (1,4 milyon), Semarang (1,3 milyon)

Temel Ekonomik Göstergeler

	2006	2007	2008	2009	2010
GSYİH (milyar dolar)	364,6	432,2	510,2	539,4	706,7
GSYİH gerçek büyümesi (%)	5,5	6,3	6,0	4,5	6,1
Enflasyon (%)	6,6	5,8	11,1	2,8	5,1
Kişi Başına GSYİH (satın alma gücü paritesine göre) ^a	3.314	3.583	3.835	4.000	4.222
İhracat (fob) (milyar \$)	103,5	118,0	139,6	119,4	154,6
İthalat (fob) (milyar \$)	73,9	85,3	116,0	85,5	-118,7
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	10,9	10,5	0,1	10,7	6,9
Döviz Rezervleri (milyar \$)	42,6	56,9	51,6	66,1	95,0
Toplam Dış Borçlar (milyar \$)	132,5	142,6	150,8	156,7	160,9
Ortalama Döviz Kuru (Rp/\$ paritesi)	9.020	9.419	10.950	9.400	9.121

aa: EIU tahmini .Kaynak: EIU (The Economist Intelligence Unit), Country Report,February 2011, Indonesia

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Endonezya'nın üye olduğu ve dış ticaretiyle iktisadi politikalarını etkileyen örgütlerden bazıları şunlardır: APEC, AsDB, ASEAN, CCC, CP, ESCAP, FAO, G-15, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICFTU, İCRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFCRS, İHO, İLO, IMF, Inmarsat, Intelsat, Interpol, IOC, IOM(gözlemci), ISO, İTU, NAM, OIC, ÖPCW, OPEC, UN, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNMIBH, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UNPREDEP, UPU, WCL, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Güneydoğu Asya ile Avustralya anakaraları arasında uzanan bir adalar grubu devleti olan Endonezya'nın karasuları toplam yüzölçümünün yaklaşık olarak dört katı kadardır. Kuzeyde Malezya, doğuda Papua Yeni Gine ile komşu olup, batısında ve güneyinde Hint Okyanusu bulunmaktadır. 13 bin kadar adasıyla Endonezya pek çok önemli ticari ve stratejik su yollarını kontrol etmektedir. Endonezya topraklarının yarısından fazlası ormanlık olup, önemli bir bölümü de dağlık ve volkaniktir.

Siyasi ve İdari Yapı

Endonezya'da devlet ve hükümet başkanlığı Cumhurbaşkanlığı makamında toplanmıştır. Bunun dışında ülkede iç siyasi yapının önemli unsurları, en yüksek yasama organı olan Halk Danışma Meclisi (MPR), Temsilciler Meclisi (DPR) ve Bölgesel Temsilciler Konseyidir.

Temsilciler Meclisi, ülkedeki temel yasama organı olup, 550 sandalyeye sahiptir. Endonezya'nın 32 vilayetinin her birinden 4 temsilcinin oluşturduğu 128 sandalyeli Bölgesel Temsilciler Konseyi, bölgesel özerklik, merkez ile bölgeler arasındaki ilişkiler, bölgelerin sınırlarının oluşturulması ya da birleştirilmesi, doğal ve diğer kaynakların işletilmesi, bölgeler ve merkez arasındaki mali ilişkiler gibi yasalar hakkında önerilerde bulunabilmekte ya da bu yasaların uygulanmasını gözlemleyebilmektedir. Halk Danışma Meclisi ise Temsilciler Meclisi ve Bölgesel Temsilciler Konseyi üyelerinden oluşmaktadır. 678 üyeli Halk Danışma Meclisinin yetkileri, anayasayı değiştirmek, Cumhurbaşkanı ve Yardımcısının görevden alınmasıyla ilgili son kararı vermek, seçimlerden sonra Cumhurbaşkanı ve Yardımcısını görevle atamak, bu makamların boşalması durumunda ise bu makamlara gelecek kişileri seçmek olarak belirlenmiştir.

2004 yılından itibaren geçerli olan Anayasa değişikliğiyle, Temsilciler Meclisi'nin tamamının seçilmiş üyelerden oluşması kararlaştırılmıştır (daha önce Meclis'in 462 üyesi genel seçimlerle belirlenmekte, 38 üyesi ise Cumhurbaşkanı tarafından Silahlı Kuvvetler mensupları arasından atanmaktaydı). Yılda bir kez olağan olarak toplanan Endonezya Temsilciler Meclisi, Hükümet tarafından sunulan taslak politikaları görüşmekte, gerektiğinde değiştirerek onaylamaktadır. Parlamento görevini esasen Temsilciler Meclisi yapmaktadır.

Cumhurbaşkanı, Devlet Başkanlığı ve Hükümet Başkanlığı görevlerini yürütmekte olup, ayrıca Başbakan yoktur. Bakanlar, doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanır veya azledilirler. Bakanlar Cumhurbaşkanına, Cumhurbaşkanı ise Halk Danışma Meclisi'ne karşı sorumludur. Kabinede, üç Koordinatör Bakan, 18 portfolyolu Bakan, 12 Devlet Bakanı ile Bakan düzeyindeki Baş Savcı ve Devlet ve Kabin Sekreterleri yer almaktadır.

Diğer Anayasal üst organlar arasında, kamu harcamalarını denetleyen Devlet Sayıştay Kurulu, en yüksek yargı organı olan Yüksek Mahkeme ile Cumhurbaşkanı tarafından seçilen 45 üyeden oluşan ve Cumhurbaşkanı'na ulusal konularda görüş bildiren Yüksek Danışma Konseyi bulunmaktadır.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Nüfus ve İşgücü Yapısı

240,2 milyon nüfusuyla Çin, Hindistan ve ABD'nin ardından Endonezya dünyanın en kalabalık 4. ülkesidir. 1960'ların sonlarından itibaren uygulamaya konulan aile planlaması programı sonucunda nüfus artış oranında azalma olmuştur. Bu oran 1960 ve 1970'lerde %2,3, 80'li yıllarda %1,97 civarındayken 90'lı yıllarda ortalama %1,49'a düşmüştür. 2010 yılında ise nüfus artış oranı %1,97'dir. Yüzlüğünün sadece % 7'sini oluşturan Java, Bali ve Madura adalarında halkın % 61'i yaşamaktadır. Ülke dil, din, kültürel ve sosyal açıdan çok çeşitlilik arz etmektedir. Nüfusun %95'i Malay kökenli olup, aralarında Melanezyalı, Polinezyalı ve Mikronezyalıların da olduğu 300'ün üzerinde farklı etnik grup vardır. Endonezya'da yaklaşık 4 milyonluk Çin etnik kökenli Endonezyalı bulunmaktadır.

2000 yılı sayımına göre Endonezya nüfusunun % 30,4'ü 15 yaş altındadır. 65 yaş üzeri nüfus ise %4,6'dır. Ülke bu yapıyla artan bir işgücüne sahiptir. 2010 yılı itibarıyla işgücünün 108,2 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Her yıl 2,5 milyon kişi işgücüne katılmaktadır. İşsizlik ülke için önemli bir sorun olup, işsizlik oranı % 9,1'dir. İşsiz sayısı 2010 yılı itibarıyla 8,6 milyon kişidir. İşsizlik genç nüfus grubu 15-24 yaş arasında yaygındır. İşgücünün verimliliği ise eğitim seviyesiyle bağlantılıdır.

Yurtdışına göçmen işçi gönderilmesi işsizliğe çare olarak görülmüştür. Endonezya Ortadoğu ülkeleri, Taiwan, Hong Kong ve Malezya'ya işgücü ihraç etmiştir. Resmi kayıtlara göre bu rakam 2009 yılı itibarıyla 632 bin kişidir.

Asgari ücret bölgelere göre değişmektedir. Cakarta için 1,118,009 milyon rupiahtır. (124 \$) Ortalama işçi ücreti ise 1,337,753 rupiah (150 \$) seviyesindedir. Haftalık çalışma süresi 40 saattir. Sosyal güvenlik kapsamında çalışanların oranı % 13,4 düzeyinde olup, işsizlik sigortası yoktur.

Nüfus ve İşsizlik

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nüfus (milyon)	228,9	231,8	234,7	237,5	239,3	240,2
İşsizlik (%)	11,2	10,3	9,1	8,4	7,9	7,1

Kaynak: EIU (The Economist Intelligence Unit), Country Report, February 2011, Indonesia

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Endonezya maden kaynakları bakımından zengin bir ülkedir. Ülke kömür, kalay, bakır, nikel, boksit, altın, gümüş, demir cevheri, kaolin, mermer, granit kaynaklarına sahiptir. Ayrıca, orman ürünleri ve su ürünleri bakımından da zengindir.

Endonezya dünyadaki en büyük kömür rezervlerine sahip iki ülkeden biridir. Rezerv miktarı 64 milyar tondur. Kömür rezervi bakımından ABD, Çin'den sonra üçüncü sıradadır. Kömür rezervinin %48'i linyit, %1,7 si antrasittir. Avustralyadan sonra dünyanın ikinci büyük kömür ihracatçısıdır. 2008 yılında üretim 218 milyon ton olmuştur. 2007 yılı üretimi 205 milyon tondur. 2010 yılında ise üretim 275 milyon ton'dur.

2010 yılı itibarıyla bakır üretimi 989 bin ton, altın üretimi 111 ton, ferro-nikel üretimi 17.970 ton, gümüş üretimi 323 ton, nikel üretimi ise 78 bin ton'dur.

► Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

Ekonomik Yapı

Bağımsızlığını ancak 1945'te kazanmış olan Endonezya, 1950'li ve 1960'larda yaşadığı büyük iktisadi sorunların ardından iktisadi hedeflerini 5 yıllık kalkınma planları ile belirlemektedir. Kararlı iktisadi idare ülkenin istikrarlı bir büyüme oranı tutturmasını sağlamıştır. Bu büyüme oranı 1970-96 döneminde yıllık %6'nın üzerinde gerçekleşmiş olup, 1960'larda fakir ülkeler sınıfında yer alan Endonezya 1996 yılında gerçekleştirdiği 1.150 \$'lık kişi başına gelirle orta gelirli ülkeler sınıfına girmiştir. Zengin doğal kaynakları, 240 milyon nüfusu ve geride bıraktığımız son 25 yılda gösterdiği büyüme performansı ile Uzak Doğu'nun kaplanları arasında sayılan Endonezya, 1997 yılı ortalarında baş gösteren Asya Krizi ile mali çevrelerin dikkatlerini üzerinde toplamıştır.

Bugün Endonezya ekonomisinin dengeleri oldukça iyi olarak kabul görmekte ve bu ana sektörlerin önemli rol oynaması sayesinde ortaya çıkmaktadır. Tarım (mezbahacılık, balıkçılık ve ormançılık dahil) geleneksel olarak istihdam ve üretim açısından baskın aktivite konumunu sürdürmektedir. Ülkede bir çok mineral kaynak bulunmakta ve son 30 yıl içinde oldukça hızlı bir şekilde değerlendirilmekte ve böylelikle madencilik sektörü ödemeler dengesine önemli katkı sağlamaktadır. 1980'lerin ortalarında hızlı genişlemeye başlayan imalat sanayi 1991 yılında ilk kez tarım sektörünü geride bırakmış olup, 2010 yılı içinde GSYİH'de %46,9 oranında paya sahip olmuştur. 2010 yılında hizmetler sektörünün GSYİH içindeki payı %38,3 iken tarım sektörünün payı %14,8 olmuştur. Hizmetler sektörünün payının artmasında zaman içerisinde gelişen turizm sektörünün etkisi vardır. Ulusal ekonomi içinde pek çok kamu teşebbüsü faaliyet göstermektedir. Endonezya'da devlet pek çok doğal kaynağın işletilmesinde tekel durumundadır.

Ekonomi Politikaları

Ekonomi Politikaları

Harcanabilir gelirin düşük seviyede olması ihracatı büyümenin temel etkenlerinden biri haline getirmiştir. 1970'lerin orta dönemlerinden önce Endonezya'nın ihracatı doğal kauçuk, hindistan cevizi yağı, kurutulmuş hindistan cevizi ve ham petrol gibi temel ticari mallardan oluşmaktaydı. 1983 yılında petrol fiyatlarında yaşanan düşüş sanayileşme için itici güç olmuş ve yarı işlenmiş ve imal edilmiş malların ihracatta egemen duruma gelmesini sağlamıştır. 1980 ortalarında turizmi geliştirmek üzere atılan kararlı adımlar da ihracat kazancına olumlu katkıde bulunmuştur.

İzlenen maliye ve para politikaları nedeniyle ülke 2008 yılı sonundan itibaren ortaya çıkan küresel krizden diğer bölge ülkelerine göre daha az etkilenmiştir. Global ekonomik kriz sonrası iç talebi ve büyümeyi artırmak amaçlı mali politikalar izlenmeye başlanmıştır. Gıda ve petrol ürünleri sübvansiyon edilmektedir. 2009 yılında transfer harcamaları ve memur maaşlarında artırıma gidilmiştir. Seçim döneminde de harcamalar artmıştır.

Merkez Bankası da 2009 yılında sıkı para politikasında bu yönde bir değişikliğe gitmiştir. Faiz oranları Merkez Bankasınınca %6,5 'e kadar düşürülmüştür. Merkez Bankası enflasyon hedeflemesinden çok ekonomik büyümeye ağırlık verme eğilimindedir. Ancak, 2010 yılında büyüme ile birlikte enflasyonist gelişmeler olması durumunda Merkez Bankasınınca faizin yükseltilmesi beklenilmektedir.

8 Temmuz 2009 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Cumhurbaşkanı olan Susilo Bambang Yudhoyono bir kez daha kazanmış olup, önümüzdeki dönemde de halkın alim gücünü artıran gıda ve petrol ürünlerinde sübvansiyona dayalı ekonomik politikalara ağırlık verilmesi beklenilmektedir.

Merkez Bankası faiz oranı Şubat 2010 itibarıyla %6,5 seviyesindedir. Faiz oranlarında daha fazla indirim Rupiah'a olan yabancı yatırımcı ilgisini azaltacaktır. Merkez Bankasınınca Rupiah'ın spekülasyon hareketleri değer kaybetmesinin önlenmesi amacıyla döviz alımlarına sınırlamalar getirilmiştir. Rupiah yılın son çeyreğinde ABD Dolarına karşı değerlenmiştir.

Döviz rezervleri 2010 yılı Aralık sonu itibarıyla 95 milyar ABD Dolarıdır. 2010 yılında ABD Doları 9.121 Rupiah'tır.

Aralarında Karakatau Çelik ve Bank Negara Indonesia (BNI) gibi büyük kuruluşlarında olduğu uzun süreden beri bekleyen özelleştirmelere 2010 yılının son döneminde başlanmıştır.

Ekonomik Performans

Ekonomik Performans

1997 yılındaki Asya krizinin etkileri oldukça şiddetli olmuştur. Kriz sonrasında 1997-2001 yılları arasındaki yıllık ortalama büyüme % -0,17 olmuştur. 1998 yılında reel GSYİH % 13,2 oranında daralmıştır.

Ülkede izlenen ekonomik politikalar nedeniyle 1970-1996 yılları arasında % 6'nın üzerinde bir kalkınma sağlanmıştır. 1997-98 ekonomik krizini müteakiben ekonomi 2000 yılından itibaren yine hızlı bir kalkınma sürecine girmiştir. 2003-2007 döneminde GSYİH artış oranı ortalama % 5.4 düzeyinde olmuştur. 2008 - 2010 yılları arasındaki GSYİH büyümesi sırasıyla % 6.0, % 4.5 ve % 6,1 olarak gerçekleşmiştir.

Endonezya ekonomisi son altı yıl içerisinde en yüksek büyümeye %6.9 ile 2010 yılının son çeyreğinde ulaşmıştır. 1990 yılı sonrasında özel tüketim ve ihracattaki artış ekonomik büyümede önemli bir unsurdur. 2010 yılı tamamında ülke ekonomisi %6.1 oranında büyümüş olup, 2009 yılı büyüme oranı olan %4.5'u geride bırakmıştır.

Asya krizi sonrası kişi başına milli gelirden büyük düşüş olmuş ve 1996 yılında 1.150 A.B.D Doları iken 2001 yılında 688 A.B.D Doları olmuştur. Fakat ilerleyen yıllarda toparlanma süreci yaşanmış ve 2006 yılında ise kişi başına gelir 1.500 A.B.D Dolarına yaklaşmıştır. 2009 yılında kişi başına milli gelir 2.200, 2010 yılında ise 3.000 A.B.D Doları civarına yükselmiştir. Satın alma gücü paritesine göre 2004 yılında 2.850 A.B.D Doları olan kişi başına gelir 2010 yılında 4.222 A.B.D Doları olmuştur.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler Projeksiyon Özeti

	2010a	2011b	2012b	2013b
GSYİH büyüme oranı (%)	6,1	6,2	6,4	6,3
Enflasyon (%)	5,1	7,3	6,1	6,2
İşsizlik oranı (%)	7,1	6,7	6,6	6,5
İhracat (fob) (milyar \$)	154,6b	180,4	201,4	231,0
İthalat (fob) (milyar \$)	118,7b	141,1	161,2	188,6
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	6,9b	10,4	10,1	8,4
Toplam Dış Borçlar (milyar \$)	161,0c	164,5	164,2	167,3

A gerçekleşen b EIU tahmini c EIU öngörüsü.Kaynak: EIU (The Economist Intelligence Unit), Country Report, November 2012, , Indonesia.

Enflasyon

Enflasyon

1998 yılında %58,4 olarak gerçekleşen enflasyon oranı 2000 yılında ortalama olarak %3,7'ye kadar gerilemesine rağmen 2001 yılında ortalama enflasyon %11,5 olarak gerçekleşmiştir. İzleyen yıllardaki enflasyon oranı ise 2002'de %11,9, 2003'de %6,8 ve 2004 yılında da %6,4 olarak kaydedilmiştir. Yakıt fiyatlarının 1 Ekim 2005 tarihinde ortalama %126 oranında artırılması neticesinde enflasyon oranı 2005 yılında %17,1, 2006 yılında ise %6,6 oranlarında gerçekleşmiştir. 2007 yılında %5,8'e kadar düşen enflasyon 2008 yılında %11,1 olan enflasyon oranı düşmekte olup, 2009 yılı sonu itibarıyla %2,78'dir. Ulusal İstatistik Kurumuna göre bu rakam son 10 yılın en düşük değeridir. 2010 yılında ise enflasyon oranı 5,1 olarak gerçekleşmiştir.

Hayat Standardı ve İşsizlik

2003-2004 yılları arasında ücret artışları düşük seviyelerde kalarak enflasyonun daha yüksek değerlere çıkmasına engel olmakta katkı sağlamıştır. İşsizlik oranı ise artış göstermiş olup, yatırım ikliminin olumsuzlaştığını yansıtmıştır. Yıllık 2-2,5 milyon kişinin daha ekonomiyeye eklenmesini ülke ekonomisi kaldıramamakta ve işsizlik artmaktadır. Merkezi İstatistik Ofisinin resmi verilerine göre 1996 yılında 4,3 milyon olarak kaydedilen işsiz sayısı 2004 yılında 9,5 milyon kişi olarak kaydedilmiştir. Ayrıca çalışan nüfusun 100 milyon kişisinden 43 milyonunu da haftada 35 saatten az olarak çalışması nedeni ile işsizliğin bu hesaplama da daha yüksek olduğu (gizli işsizlik şeklinde) belirtilmektedir. 2009 yılındaki işsizlik oranı %7,7 olarak tahmin edilmektedir.

Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Tarım, balıkçılık ve ormancılık sektörleri de dahil edildiğinde, ülkenin en önemli istihdam kaynağıdır. Ülke nüfusunun yüzde 53'üne iş olanağı ve önemli ihracat geliri sağlayan tarım sektörü, Endonezya'nın

ulusal ekonomik büyümesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Tarım gelirlerinde çalışanların ücretleri mahsul payı şeklinde olup bunlar büyük ölçüde iç tüketim içindir. Mahsulün büyük bir bölümü de ülke ekonomisi kayıtlarında yer almamaktadır. Endonezya sanayileştikçe tarımın GSYİH içindeki payı da azalmıştır. 1970'li yılların başlarında tarımın GSYİH içindeki payı %40-50 oranlarındayken bu değer 1997 yılında %14,8 oranına kadar gerilemiştir. 1999 yılında tarım sektöründe hissedilmeyen ülke ekonomisindeki daralma nedeniyle bu oran yeniden %19,5 oranına yükselmiştir. 2005 yılında ise bu oran gerileyerek %14,1 şeklinde gerçekleşmiştir. 2010 yılında bu oran %14,8 olmuştur.

Yetiştirilen belli başlı tarım ürünleri pirinç, mısır, tatlı patates, soya fasulyesi, yer fıstığı, doğal kauçuk, kahve, kakao, çay, şeker, tütün, biber ve baharatlardır. Endonezya dünyanın ikinci en büyük palm yağı üreticisi, dördüncü en büyük kahve üreticisi, önde gelen kauçuk ve hint kamışı kaynağı, baharat ve belli başlı yağ üreticisi ve ihracatçısıdır.

Ülkede kullanılan temel besin kaynağı pirinçtir. Endonezya dünyanın en büyük üçüncü pirinç üreticisi ülkesidir. Kendi kendine yeterliliği 1985 ve 2004 yıllarında sağlamıştır. Aradaki yıllarda ise Endonezya dünyanın en çok pirinç ithal eden ülkelerinden birisi olmuştur. Java, Bali ve Madura gibi adalar başlıca pirinç üretim merkezleridir. Sanayileşme ve nüfusun yoğunluğu ekilebilir alanların kaybına yol açmıştır. Endonezya'da pirinç üretiminde 1985 yılından beri azalma olduğu görülmektedir. Ülke her sene piyasalardan yaklaşık 3,5 milyon ton (ihtiyacının % 10'u) pirinç ithal etmektedir ve bu da Endonezya'yı en önemli pirinç ithalatçısı haline getirmiştir. Endonezya 1983-1993 yılları arasında toplam 1 milyon ha ekilebilir pirinç çeltiği kaybetmiştir. Bu eğilimi tersine çevirmek için yönetim Riau, Jambi, South Sumatra, Bengkulu ve West Kalimantan bölgelerini pirinç ekimine uygun hale getirme çabası vermiştir. Ülkede 2005 yılında 54 milyon ton kabuklu pirinç (32,4 milyon ton kabuksuz pirince denk) üretim gerçekleşmiş olup, 32 milyon ton olan kabuksuz pirinç ihtiyacı aşılmıştır.

Palmiye yağı üretiminde son yıllarda ülkedeki ekonomik gelişmelerin aksine hızlı bir artış yaşanmıştır ve Endonezya 2007 yılında Malezya'nın en büyük üretici olma ünvanını elinden almıştır. Endonezya ve Malezya birlikte dünya ham palm yağı üretiminin %85'ini ve ihracatının %88'ini gerçekleştirmektedirler. 1967 yılında 106.000 hektar olan ekili alan 2004 yılında 3,4 milyon hektara yükselmiştir. Bu sektörde yaklaşık 2 milyon kişi istihdam edilmektedir. Hükümet palmiye yağı alanındaki yatırımları desteklemektedir. Palmiye yağı üretim miktarında da 1967 yılındaki 160.000 tondan 2007 yılında 16,9 milyon tona yükselme meydana gelmiştir. Yerel üretilen palmiye yağının %80'i pişirmelik yağ sanayi, %10'u oleo kimya endüstrisi, %3,1'i margarin üretimi ve kalan miktarı da büyük ölçüde sabun üretimi olmak üzere diğer endüstrilerde kullanılmaktadır.

Bugün dünyada ikinci büyük kauçuk üreticisi konumunda olup, sıralamada Tayland ile Malezya arasında bulunmaktadır. Bu üç ülke dünya üretiminin %85'ini gerçekleştirmektedirler. Düşük ücretler ile mücadele etmek üzere 1999 yılında kurulmuş olan International Rubber Organization aracılığı ile fiyatlar kontrol edilmeye ve yıllık kauçuk üretimi belirlenmeye çalışılmaktadır. Üretim kısıtlaması ile fiyatların 1 ABD Doları üzerine çıkması sağlanmış olup, ülkede bugün 1,23 milyon ton ihracat değerine ulaşılmıştır.

Kahve üretiminde de Endonezya bugün dünyanın 4. büyük üreticisi konumundadır. Üretim %90'lık bölümü robusta çeşididir. Kalan miktar ise %10 oranında arabica çeşididir. Ana kahve üretim alanlarının bulunduğu bölgeler Sumatra (Lampung, Bengkulu, Jambi ve South Sumatra) ve Sulawesi'nin belirli bölümleridir. 1968 yılında 157 bin ton olan kahve üretimi, 2009 yılı itibarıyla 63.628 ton seviyesine gerilemiştir. Tipik olarak kahve üretiminin %85'i ihraç edilmektedir. Ülkedeki üretimin %90 kısmı 2 ha veya daha küçük arazisi olan küçük üreticiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Zayıf üretkenlik önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Kahve ağaçlarının yaklaşık %30'u 30 yaşından büyük olup azami üretim miktarı ömürlerini geçmiştir.

Endonezya'da kakao üretimi de son yıllarda popüler ürünler arasında yer almaya başlamıştır. 2001/2002 yıllarından itibaren ülkedeki üretim dünyanın ikinci büyük üreticisi Gana'yı geride bırakarak Fildişi Sahili'nin ardından ikinci sıraya yerleşmiştir. 2009 yılında kakao üretimi 63.628 ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatın büyük bir bölümü ABD'ye (%40) ve ayrıca Malezya (%18), Brezilya (%17) ve Singapur'a (%11) yapılmaktadır. Sulawesi'nin güney, güney-doğu ve merkezi bölgelerinde yapılan üretim toplamın yaklaşık %75'ini temsil etmektedir. Toplam ekim arazisi 700.000 ha civarında olup 350.000 civarında yetiştirici bulunmaktadır. İç tüketim oldukça düşük olup, yıllık 35.000 ton civarındadır.

Bunların dışında Endonezya'da belirli miktarlarda baharat ve bitkisel ürün üretimi mevcuttur. Endonezya Hindistan'dan sonra dünyanın ikinci büyük biber (birinci büyük beyaz biber) üreticisi olup, 2004 yılında 94.800 ton üretim gerçekleştirmiştir.

Bunların dışında hindistan karanfil, cevizi tozu ve tarçın da üretilen baharatlar arasında yer almaktadır. Bitkisel ürünler arasında hindistan cevizi, akaju cevizi, çay ve egzotik meyveler bulunmaktadır.

Ülkede yetiştirilen önemli meyveler ise portakal, mango, ananas, papaya, muz ve salak meyvesidir. İç piyasada talep edilen diğer meyveler ise rambutan, guava, avakado, durian, sapodilladır. Meyve üretim merkezi Java adası olup, durian meyvesi Sumatra adasında üretilmektedir.

Balıkçılık: Balık Endonezya halkının beslenmesinde önemli bir yer tutmakla birlikte, sektörün GSYİH'deki payı %2,5 civarındadır. Sektördeki ihracat 2 milyar ABD doları tutarındadır. Ülkenin balıkçılık potansiyeli düşünüldüğünde bu oran oldukça düşük kalmaktadır. Balıkçılığın büyük bir kısmı geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Endonezya'da ağırlıklı olarak ticari açıdan değerli olan karides ve orkinos gibi deniz ürünlerinin balıkçılığı yapılmaktadır. Bunlar daha sonra Asya Bölgesi'ndeki ülkelere ihraç edilmektedir. Endonezya hükümetinin tahminlerine göre yıllık balık avlama potansiyeli 6,2 milyon ton iken 1999 yılında bu tutar 3,95 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Balıkçılık ülke ekonomisi içinde de önemli yer tutmaktadır. Endonezyalıların beslenmesindeki hayvan proteini ihtiyacının üçte ikisi balıkçılık yolu ile karşılanmaktadır. Ancak arz talep dengesi bozulmakta ve kıyı balıkçılığında kullanılan olumsuz yıkıcı avlanma teknikleri gerilemeye yol açmaktadır.

Balıkçılık sektöründe katma değeri yüksek ürünlere yönelmiş olup, karides ve ton balığı üretimi üzerinde durulmaktadır. Yıllık balıkçılık üretimi 10 milyon ton düzeyinde olup, bunun yaklaşık yarısı yetiştirmedir. Kaçak avlanma da önemli sorunlardan biri konumunda olup, ülkeyi yıllık 2 milyar ABD doları kayba uğrattığı tahmin edilmektedir.

Ormançılık

Endonezya Güneydoğu Asya'nın orman açısından en zengin devletidir. Ancak, kaçak ağaç kesimleri nedeniyle ormanlık arazileri hızla azalmakta olup, şu anda ne kadar orman arazisi olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ormançılık, petrol ve doğal gazdan sonra Endonezya'ya en çok döviz kazandıran sektördür. Endonezya dünyanın en fazla kontrplak ihracatı yapan ülkesidir. Ormanlık alanın tümü devletin elindedir fakat işletme hakkı özel şirketlere kiralanmaktadır. Kiralamayla işletilen orman arazisi sayısı 1991 yılında 579 adet olmakla birlikte bu rakam 2003 yılında 266'ya düşmüştür. Ancak 2001 yılında yerel yönetimlerin özel orman işletmeciliğine izin verme yetkisi ortaya çıkınca karmaşıklık yaşanmış ve küçük ölçekli çok sayıda işletme kontrol edilebilir ve dayanma limitlerinin üzerinde işletme haline gelince orman arazilerinde hızlı bir erime başlamıştır. Endonezya son yıllarda orman arazi kaybı yaşamaktadır. Yıllık orman arazisi kaybı 3,8 milyon ha olarak tahmin edilmektedir. Ağaç işlemeciliği kereste rezervlerinden bağımsız ve kapasitenin üzerinde üretim yapmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında 1998'de Çin'de kereste üretimine getirilen yasaklar da etkili olmuştur. Tomruk kereste ihracatı yasaklanmış olmakla birlikte Endonezya'dan Çin ve Malezya'ya önemli miktarlarda kayıt dışı ihracat yapıldığı belirtilmektedir.

Sanayi

İmalat sanayi, Endonezya'nın iktisadi büyümesinin arkasındaki itici güçtür. Ülkede imalat sanayi 1965 yılından sonra sürekli olarak GSYİH'nin üzerinde büyüme oranında seyretmiştir. İmalat sanayinin GSYİH içindeki payı 1965 yılında %8,3 olarak gerçekleşirken bu rakam 1991 yılında %20,8'e ulaşarak tarihinde ilk defa tarımı geride bırakmıştır. Sanayinin 2010 yılında GSYİH içindeki payı %46,9 oranında gerçekleşmiştir.

İmalat sanayi ekonomide giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Belli başlı sanayi sektörleri arasında tekstil, kağıt, motorlu araçlar, demir-çelik, alüminyum, petrol rafinerileri, petrol-kimyasallar, çimento ve yüksek teknoloji sanayileri yer almaktadır.

Endonezya yüksek nüfusu, sahip olduğu hammadde çeşitliliği sanayinin gelişimi için önemli unsurlardır. Hükümet tarafından önem verilen sektörler; enerji, kimyasallar, tekstil, makina, metal işleme, madencilik ürünleri, makina ve elektronik, gıda, kakao, palm yağı ve kauçuk işleme endüstrileridir.

Tekstil ve hazır giyim sanayi, petrol ve gaz dışında ülkenin en büyük ihracat gelirini ve istihdamı sağlayan temel sektördür. Ancak, son yıllarda Çin mallarının rekabetinden olumsuz etkilenmiştir.

Kağıt sanayi ilk başlarda birkaç kamu şirketinden oluşmakta olan Endonezya'da 1980'lerde özel yatırım için ilgi çeken bir alan haline gelmiştir. 1999 yılı sonunda ülkede 17 kağıt hamuru ve 88 kağıt fabrikası işler hale gelerek ülkedeki yıllık üretim kapasitesi 4,9 milyon ton kağıt hamuru ve 10,7 milyon ton kağıt miktarına ulaşmıştır. Hızlı gelişen bu fabrikalar uygun ağaç hamuru yatırımları ile eşleştirilmemiştir. Bunun yerine kaynak olarak ülkenin orman rezervleri kullanılmaya yönelinmiş ve neticesinde çığ gibi büyüyen kaynak yetersizliği ve çevre problemleri sorunu ortaya çıkmıştır. Kağıt hamuru ihtiyacı için yıllık ham madde kereste ihtiyacı 25 milyon metreküp civarındadır. Hammadde ihtiyacının doğal kaynaklar ve bu amaçla kullanılan ekim alanları bu miktarı karşılamada çok yetersiz kalmakta ve açığın büyük bir bölümünün kaçak kereste ve sürdürülmesi mümkün olmayan yasa dışı ithal ile kapandığı tahmin edilmektedir.

2009 yılında kağıt ihracatı 2,2 milyon ton olarak gerçekleşirken kağıt ürünleri ihracatı 1 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Bu arada 2005 yılında kağıt iç tüketim miktarı 5,4 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Buna rağmen, Endonezya'nın kağıt tüketim oranı kişi başına yıllık 26 kg civarındaki miktar ile 106 kg olan Malezya'daki miktardan hala çok düşüktür. Ülkede bugün sadece 7 kağıt hamuru ve kağıt fabrikası bulunmakta ve toplam yıllık üretim 6,3 milyon tondur. Bu göstergeler Endonezya'nın gelecekte on yıl için net bir kağıt ithalatçısı ülke konumuna geleceğine işaret etmektedir. Ticaret Bakanlığı'na göre Endonezya bugün dünya kağıt hamuru pazarında %2,4 pay ile dokuzuncu sırada, kağıt pazarında da %2,2 pay ile on ikinci sırada yer almaktadır.

Taşıt aracı üretimi ülkede son birkaç yıl içinde güçlü büyüme eğiliminde olup, 2005 yılında bir önceki yıla göre %10,5 büyüyerek yıllık üretim 533.910 adet olarak gerçekleşmiştir. Araç satışları 1997 yılında 385.000 adet olmakla birlikte 1998'deki krizin ardından 58.000 adete düşmüş, ancak 2004 yılında bu rakam 483.295 adet olarak gerçekleşmiştir. Satışlar tüketici kredisi, düşük enflasyon ve güçlü Rupiah'ın yarattığı uygun ortam ile hızla artmıştır. Birçok montaj sanayi araç üretiminde %70'lere varan ithal girdi kullanılabilir. Otomotiv sektörü 1999 yılında serbest bırakılarak liberalleştirilmiştir. Tarife engelleri hala uluslararası seviyelerden yüksek olmakla birlikte azaltılmış, 2002 yılında yönetim yeniden artışa giderek binek otomobillerde tarifelerin %30'dan %40 oranına yükseltildiğini açıklamıştır. Fakat otomotiv sektörü ASEAN serbest ticaret anlaşmasına dahil edilmiş (Malezya'da üretilen araçlar hariç) ve bu durum %0-5 arasında tarife indiriminin yanı sıra %40'tan fazla yerli katma değer şartı gelmesine yol açmıştır.

Endonezya'da bir dizi ağır sanayi de mevcuttur. Bunlardan demir-çelik sektörünün odak noktasında bir kamu firması olan Krakatau Steel bulunmaktadır. Batı Java'da yer alan Cilegon'da 1973 yılında açılarak demir-çelik entegre üretim tesisi şeklinde işletilmektedir. Ülkede yıllık çelik üretimi 2,9 milyon ton civarında olup, Krakatau bu miktarın 2.5 milyon tonunu üretmektedir. Endonezya'da toplam tüketim

ise yıllık 3,9 milyon tondur.

Yerli sanayi Hindistan ve Çin'den ithal edilen ucuz ithal mallar ile artan bir rekabet halindedir. Bunun üzerine yönetim 2002 yılında ithalatta tarife artışına gittiğini açıklamış, sıcak haddede çelikte %5 oranından %20 oranına ve soğuk hadde çelikte %10'dan %25 oranına yükseltildiğini bildirmiştir. Buna karşın, 2004 yılında uluslararası çelik fiyatında ve Endonezya'nın üretimde ihtiyaç duyduğu hammadde fiyatlarında yükselme olması üzerine tüm tarifeler kaldırılmıştır.

Endonezya'da Japanese Overseas Economic Co-operation Fund ve Endonezya kamu ortaklığı ile bir de Alüminyum eritme fabrikası bulunmakta ve Kuzey Sumatra'da 1985 yılından beri işletilmektedir.

1980'li yılların ortalarına kadar tamamen gübre üretiminden oluşan petro-kimya endüstrisinde bugün bir dizi diğer ürünler de üretilmekte ve bunlar arasında benzen, metanol, formik asit, polietilen, polipropilen, paraksilen, polisitren ve saflaştırılmış teraftalik asit yer almaktadır.

Endonezya, Güneydoğu Asya'daki en gelişmiş uçak sanayine sahiptir. Küçük ve sabit kanatlı uçaklar, uçak için yedek parça, helikopter ve motorlar ülkenin en çok ihraç ettiği ürünlerdir. Uçak sanayine ek olarak Endonezya'nın, otomotiv yedek parçalar ve elektronik eşyalar üretme kapasitesi her geçen gün artmakta iken ve ülke, bölgenin en önemli motorlu araçlar ve motor yedek parçası üreticilerinden biri olma yolunda iken patlayan Asya krizi Endonezya'yı kötü etkilemiştir. Kriz sonrası IMF ile yapılan anlaşmalar neticesinde uçak sanayi etkin bir halde değildir.

Madencilik

Endonezya'da son zamanlarda yapılan araştırmalar ülkenin maden rezervlerinin tahmin edilenden çok daha zengin olduğunu göstermiştir. Ülke kömür, kalay, bakır, nikel, boksit, altın, gümüş, demir cevheri, kaolin, mermer, granit kaynaklarına sahiptir. Madencilik sektörünün 2010 yılı itibarıyla GSYİH içerisindeki payı %3,5 düzeyindedir. Ayrıca, orman ürünleri ve su ürünleri bakımından da zengindir.

Endonezya dünyadaki en büyük kömür rezervlerine sahip iki ülkeden biridir. Rezerv miktarı 64 milyar tondur. Kömür rezervi bakımından ABD, Çin'den sonra üçüncü sıradadır. Kömür rezervinin %48'i linyit, %1,7 si antrasittir. Avustralya'dan sonra dünyanın ikinci büyük kömür ihracatçısıdır. Kömür üretimi yıllara göre artmakta olup, 2007 yılı üretimi 205 milyon ton iken, 2010 yılında üretim 275 milyon ton seviyesine çıkmıştır.

Endonezya dünyadaki en büyük kalay üreticilerinden birisi olup, rezervlerin 1 milyon tonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Sektörde %70 oranında kamuya ait olan Tambang Timah firması toplam üretimin %80'ine hakim durumdadır. Tahminlere göre uluslararası fiyatların düşmesinde de etken olduğu sanılan resmi üretimle aynı miktarda kalay filizi de yasa dışı olarak çıkarılmaktadır.

2010 yılı itibarıyla bakır üretimi 989 bin ton, altın üretimi 111 ton, nikel üretimi 78 bin ton, ferro-nikel üretimi 17.970 ton, gümüş üretimi 323 tondur.

Öte yandan, 2010 yılı itibarıyla 343,4 milyon varil ham petrol, 24.184 Metrik Ton sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) üretilmiştir.

Madencilikte yabancı sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, geçmiş dönemlerde yabancı firmalar ile yerel yönetimler arasında çıkan anlaşmazlıklar bu alanda yabancı sermayenin ülkeye gelmesini zorlaştırmaktadır. Madencilğe ilişkin yürürlüğe konan 2009/4 sayılı yasa yerel yönetimlere madencilik konusunda yetki vermektedir. Açık olmayan hükümler ve yerel yönetimlere verilen yetkinin uygulamada farklılıklara yol açması nedeniyle yeni oluşturulan mevzuat yabancı madencilik yatırımlarını kolaylaştırıcı bir yapıda değildir.

Bundan başka boksit (tahmini rezerv miktarı 500 milyon ton), bakır, nikel, altın ve gümüş çıkarılan diğer önemli madenlerdir. Daha az miktarlarda manganez, fosfat ve sülfür de çıkarılmaktadır. Ancak bu madenlerden pek çoğu birbirinden uzak bölgelerde bulunduğu için çıkarılmaları hayli maliyetli olmaktadır. Hükümetin gelecekte petrole alternatif enerji kaynağı olarak düşündüğü kömür madeninin çıkarılmasında da artış vardır.

Müteahhitlik Hizmetleri

Endonezya'da inşaat sektörü, ülkenin hızla artan nüfusu ve altyapı eksikliği nedeniyle hızlı gelişme gösteren bir sektördür. Sektördeki gelişmede konut ve altyapı projeleri önemli unsurlardır. Asya Kalkınma Bankası verilerine göre Endonezya'da alt yapı yatırımları GSYİH'nin % 3 ile % 3,5 arasındadır. Sektörü çok olumsuz etkileyen 1997 yılındaki Asya krizi öncesinde bu rakam GSYİH'nin % 5-6'sı seviyesinde bulunmaktadır. Söz konusu yatırımların %1'i özel sektörde gerçekleştirilmektedir. İnşaat sektörü hacmi 2008 yılında 37,33 milyar ABD Doları olup, bu miktarın 2013 yılında 75,33 milyar ABD Doları'na ulaşması beklenilmektedir.

2004 yılına kadar devlet müteahhitlik firmaları sektörde hakim konumda bulunmuş, 2004 yılında devlet şirketi olan Adhi Karya'nın hisselerinin %45'inin özelleştirilmesiyle özel firmaların sektörde sayısı artmaya başlamıştır. Sektörde devlet kuruluşları yine önemli yer tutmaktadır. Önemli firmalar arasında PT Adhi Karya, PT Wijaya Karya, PT PP, PT Hutama Karya, Total ve Ciputra sayılabilir. Endonezya'da 100.000 den fazla müteahhit bulunduğu, bunların %90'ının küçük müteahhitlerden oluştuğu, %5-7 civarında büyük ölçekli firma olduğu ifade edilmektedir. Sektördeki firmalar özellikle konut yapımı olmak üzere, temel inşaat işlerinde uzman olmakla birlikte, üst düzeyde karmaşık teknik bilgi gerektiren işlerde yabancı firmalarla işbirliğine açıktır. Ucuz işgücü (asgari ücret 100 \$) yerel firmalar için avantaj sağlamaktadırlar. Yabancı firmaların daha çok Asya Kalkınma Bankası, Dünya Bankası gibi uluslararası kaynaklı projelerle piyasaya girdiği görülmektedir.

İnşaat sektörü; özel firmalarca yapılan yatırımlar, altyapı projeleri için hükümetçe yapılan harcamalar ile devlet ve özel sektörde gerçekleştirilen altyapı projelerinden oluşmaktadır. Özel firmalar konut, ticari binalar, tatil köyleri ve geleneksel pazarların iyileştirilmesi projelerini genelde üstlenirken, altyapı projeleri; yol, köprü, baraj, sulama kanalları, havaalanı, liman, içme suyu, kanalizasyon, elektrik ve haberleşme sistemleri inşa ve iyileştirme projelerinden oluşmaktadır.

Ulusal Kalkınma Planlama Kuruluşu tarafından açıklanan 2009-2014 yıllarına ilişkin özel sektör katılımına açık mevcut 87 altyapı projesine dair ayrıntılı bilgi:
<http://pkps.bappenas.go.id/index.php/English/2009033052/Infrastructure-Magazine/PPP-Book.html>
web sayfasında yer almaktadır. Yatırım tutarı 34,14 milyar ABD Dolarıdır. Altyapı yatırımları ağırlıklı olarak otoyol ve demiryolu projelerinden oluşmaktadır. Her proje için ilgili kurum ve müracaat merci gösterilmektedir.

Konut satışları 2009 yılında önceki yıllara göre düşüş göstermekle birlikte ülkede bir konut açığı bulunmaktadır. Ülkede yeni altyapı yatırımlarına ve mevcut altyapı iyileştirmelerine giderek artan ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut altyapı yetersizliği doğrudan yabancı yatırımlar için bir engel teşkil etmektedir. 2009 yılında kamu tarafından altyapı projelerine kaynak tahsisi yapılmaktadır. Bu itibarla, inşaat sektörü önümüzdeki dönemde gelişen sektör durumunu muhafaza edecektir.

Teknik Müşavirlik Sektörü

Ülkede teknik müşavirlik firmaları daha çok doğal gaz ve petrol alanındaki projelerde faaliyet göstermektedir. Ülkedeki teknik müşavirlik sektörü hacmi hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte hacmin 450-500 milyon ABD Doları olduğu tahmin edilmektedir. Teknik müşavirlik sektöründe 6.500 civarında firmanın faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir. Bunların ancak %10 kadarı büyük firmalardır. Yabancı firma sayısı ise INKINDO (Endonezya Ulusal Danışmanlar Derneği) kayıtlarına göre 78'dir. Yabancı firmaları Amerikan, İngiliz, Fransız, Hollanda ve Japon firmaları oluşturmaktadır. Firmaların çoğu yabancı sermayeli şirketten ziyade temsilcilik ofisi ile temsil edilmektedir. Yabancı firmaların şirketteki sermaye payı % 49 ile sınırlanmıştır. Yabancı şirket kurulma izinleri Yatırım Koordinasyon Kurulu'ndan alınmaktadır.

Endonezya'da halihazırda Türk teknik müşavirlik firmaları faaliyet göstermemektedir.

Müteahhitlik, Teknik Müşavirlik ve Yabancı Yatırım Mevzuatı

Mevcut mevzuat yabancı firmalar açısından incelendiğinde, yabancı firmaların inşaat taahhüt işi üstlenebilmesi için yeterliliğe sahip bir Endonezya firması ile beraber çalışması veya ortaklık oluşturması gerekmektedir. Söz konusu ortaklıkta yabancı firmanın sermaye payı inşaat işi için % 55'i, teknik müşavirlik için %49'u geçmemektedir.

Diğer taraftan, yabancı firmanın ülkede faaliyet gösterebilmesi için Ulusal İnşaat Hizmetleri Geliştirme Kurulu'ndan gerekli izni (lisans) alması ve temsilciliğinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca, yabancı firmanın hükümet kaynaklı inşaat ihalelerine girebilmesi için proje bedelinin 50 milyar Rupiah'tan, teknik müşavirlik için ise 5 milyar Rupiah'tan fazla olması gerekmektedir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Ulaşım ve iletişim sektöründe yabancı yatırımcılara karşı uygulanan kısıtlamaların 1994 yılında kaldırılmasıyla birlikte bu alanda pek çok proje uygulamaya konulmuştur. Söz konusu projeler özellikle iletişim sisteminin genişletilmesi ile otoyol ve havaalanları inşasında yoğunlaşmaktadır. İletişim sektöründe 1994'ten beri mobil telekomünikasyon sistemi daha yaygın hale getirilip modernleştirilmiştir. 1997 Asya krizi sonrasında altyapı yatırımları büyük darbe yemiştir ve yetersiz altyapı da Endonezya'nın muhtemel ekonomik büyümesinin önündeki büyük bir engeldir.

Karayolları: Endonezya'nın karayolları ağı gelişmişlik düzeyi açısından bölgelerarası farklılık gösteren bir yapıya sahiptir. Sumatra, Bali ve Madura illerindeki yolların oldukça iyi durumda olmasına rağmen Sulawesi, Kalimantan ve Iriyan Jaya'dakiler yetersizdir. Bununla birlikte yeni yollar yapılmakta ve varolanlar onarılmaktadır. Karayolu yapımı ile ilgili olarak planlanan yatırımlar ekonomik krizden olumsuz etkilenmiştir. Toplam uzunluğu 372.929km olan yolların %55'lik kısmı asfalt yoldur. Olumsuz iklim koşulları nedeniyle yolların sık bakımının yapılması gerekmektedir.

Demiryolları: Endonezya'da karayolları ile kıyaslandığında demiryolları yetersizdir. Demiryolu uzunluğu 4.780 km'dir. Java adasında 3471 km, Sumatra adasında 1.309 km'dir. Hem yük hem de yolcu taşımacılığında kullanılmaktadır. Demiryollarının sadece %10 çift ray döşeli olup, işletmesi de devlet tekelindedir. Demiryolları devlet teşekkülü olan Kerata Api Indonesia tarafından işletilmektedir. Sektörde şiddetli bir yatırım ihtiyacı bulunmakta ve yönetim yabancı yatırımcıları çekmeye çalışmaktadır..

Havayolları: Gelişmiş bir havayolu sistemine sahip olan Endonezya'da 179 ticari havaalanı bulunmaktadır. Bunlardan 61 tanesi büyük olarak nitelendirilmekte olup, 7 tanesine büyük jetler de inebilmektedir. Endonezya'daki havayolları 1990'larda hızla büyümüştür. Ancak, yaşanan ekonomik krizden olumsuz etkilenmişlerdir.

Ülkenin işleyen en büyük hava yolu şirketi Lion Air'dir. Uçuş güvenliği kriterlerine göre ulusal havayolu şirketi Garuda dahil; tüm Endonez firmalar Avrupa Birliği tarafından havaalanlarına inişine izin verilmemektedir.

Limanlar: Endonezya bir adalar ülkesi olmakla birlikte, yeterli alt yapıya sahip liman sayısı sınırlıdır. En büyük genel kargo limanı Cakarta'da bulunan Tanjung Priok olup, ihracatın %28'i ve ithalatın %45'i bu limandan yapılmaktadır. Endonezya'ya deniz yolu ile gelen kargo genel olarak Singapur üzerinden aktarmalı ülke ulaşmaktadır. Diğer önemli limanlar. Taniuna Perak (Surabaya). Belawan (Medan).

Soekarno-Hatta (Makassar) ve Benoa (Bali)'dir.

Konteyner limanı olarak, Tanjung Priok 2.100.000 (TEU- Twenty Feet Equivaivalent Units) yıllık konteyner yükleme boşaltma yapmaktadır. Diğer limanlardan, Tanjung Perak 1.200.000 TEU'luk işlem yapmaktadır. Belawan 200.000 TEU, Tanjung Emas (Semarang) 260.000 TEU, Makassar 177.000 TEU, Pontianak 93.000 TEU, Panjang 76.000 kapasitelidir.

Enerji

Endonezya enerji kaynakları açısından geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Ülkede giderek azalmasına rağmen büyük petrol rezervleri ile birlikte önemli doğal gaz ve kömür yatakları mevcuttur. Ayrıca Endonezya, güneş enerjisi, gelgit enerjisi ve rüzgardan elde edilen enerjiye ek olarak hidro-elektrik santralleri gibi gelişme potansiyeli olan daha geleneksel enerji kaynaklarına da sahiptir.

Endonezya, OPEC'in Asyalı tek üyesi olup önemli petrol ve doğal gaz üreticisidir. Ancak, son yıllarda ülke net petrol ithalatçısı konumundadır. Petrol üretimi kolonyel zamanlara dayanmaktadır. Petrol rezervi 8,7 milyar varıldır. Günlük üretim 965.000 varıldır. Rafineri kapasitesi ise 993.000 varil/gün düzeyindedir. Petrol satış ve dağıtımında 1971 yılında tekel yetkisi verilen devlet petrol şirketi PERTEMINA 2004 yılındaki yasal düzenleme ile tekel konumundan çıkmıştır. Petrol fiyatları halen sübvansede edilmektedir.

Endonezya'nın doğal gaz rezervinin 94 trilyon kübik feet olduğu tahmin edilmekte ve yılda 2,9 trilyon kübik feet üretilmektedir. 2010 yılı ihracatı 52.128.000 m³ dür. Üretimin %43'ü sıvılaştırılmakta olup, yine üretimin %45'i başta endüstri olmak üzere dahili piyasada tüketilmektedir. Ulusal gaz dağıtım şirketi (PGN) 3.171 km uzunluğunda gaz dağıtım boru hattına ayrıca, yine Sumatra, Java, Kalimantan ve Sulawesi, Riau adalarını birbirine bağlayan 4.266 km uzunluğunda boru hattına sahiptir.

Ülkede diğer enerji kaynaklarından kömürde kanıtlanmış olan 4,2 milyar ton rezerviyle birlikte henüz kanıtlanmamış olan 36 milyar ton toplam rezervin bulunduğu tahmin edilmektedir. Kömür rezervlerinin %85'i linyit ve kalan miktar antrasitten oluşmaktadır. 2004 yılında 132 milyon ton kömür çıkarılmıştır. Ülke dünyanın en büyük üçüncü buhar kömürü ihracatçısı konumundadır. Fakat son yıllarda çeşitli anlaşmazlıklar, grevler ve politik belirsizlikler nedeniyle güçlük yaşanmaktadır.

Endonezya'da yıllık elektrik üretimi 150.000 Gwh düzeyindedir. 2010 yılı itibarıyla hanelerin %35'ine elektrik sağlanmaktadır. Elektrik sağlanan evlerin çoğu kentlerde yer almaktadır. Kişi başına düşen ortalama elektrik tüketimi 537 kwh'dır. Elektrik talebi büyüktür. Elektrik, Devlet Elektrik Şirketi (PLN) tarafından üretilmektedir. İhmal edilen yatırımlar nedeniyle, son yıllarda elektrik üretiminde sıkıntıyla karşılaşmıştır. Petrol fiyatlarının artması ile birlikte dizel santrallerin kömür ve doğal gaza dönüşümleri sağlanılmaya çalışılmaktadır.

Bankacılık

Bankacılık sistemi 1980'lerin başından beri Endonezya Merkez Bankasının doğrudan kontrolünün azaltılması ve bu sisteme girişler önündeki engellerin kaldırılması yoluyla yeniden yapılandırılmaktadır. Merkez Bankasının öncülüğünde altı bankacılık kategorisini bünyesinde bir araya getiren bankacılık sisteminde ticari bankacılık sektörüne devlet (kamu) bankaları hakimdir. Bununla birlikte özel ulusal bankalar da önem kazanmakta ve yabancı yatırımlar hızla artmaktadır.

Yabancı sermaye açısından ülkede yabancı bir bankanın faaliyet gösterebilmesi için yerli bir banka ile ortak olması (Endonezyalı ortağın asgari sermayesi %15 olmalıdır.) ve ülkesinin bir karşılıklılık önermesi gerekmektedir. Endonezya Merkez Bankası 2001 yılından itibaren ülkedeki bütün yabancı dövizle çalışan bankaların (%100 yerli sermayeli ya da ortak teşebbüs olmalarına bakmaksızın) en az sermaye miktarlarını 66 milyon dolara çıkarmıştır.

Asya Krizi'yle beraber bankacılık sektörünün zayıf yönleri iyice ortaya çıktığından krizden çıkmak üzere uygulamaya konulacak reform programının bu sektörde yapılacak değişiklikleri de içermesi gereği hükümetçe kabul edilmiştir. Bu bağlamda zayıf ve şişirilmiş banka sektörünün rasyonelleştirilmesi yönünde bir adım olarak 1 Kasım 1997'de 16 küçük özel bankanın kapatılması kararının alınması da umutlandırıcı bir hareket olarak görülmüştür. 1997'den beri 68 banka kapatılmış, 12 tanesi kamuya devredilmiş ve 14 tanesi de 2 ayrı banka olarak birleştirilmiştir. Bankacılık sisteminde sermaye düzenlemeleri 435,3 trilyon Rupiah maliyetle şu anda tamamlanmış olmasına rağmen sektör hala önemli sorunlarla karşı karşıyadır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Ülkeye yabancı sermaye girişinde son yıllarda artış gözlenmektedir. Gerek portfolyo gerekse doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında artış bulunmaktadır. 2007 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını teşvik amacıyla yeni yasa uygulamaya konmuştur. Yeni yasa, yabancılara yerli yatırımcıyla eşit muamele, ulusallaştırmaya karşı koruma, serbest sermaye transferleri, anlaşmazlıklarda uluslararası uzlaşmaya gitme, minimum sermaye miktarı olmaması, belirli tip yatırımlarda vergi teşviki

giriş yeminiyle getirilmiş, ancak mevcut enerji, su ve sistemlerin bakımını, uygulama ve bakımını yabancı yatırımlar önündeki en büyük engellerdir.

Yatırımların önemli bölümü Dünya'nın en kalabalık adası olan Java adasına yapılmıştır. Yabancı yatırımlarda ilk 5 sektör; inşaat, ulaşım, telekomünikasyon, yiyecek ve içecek, tarım olmuştur.

36/2010 sayılı Devlet Başkanlığı Kararnamesi ile negatif yatırım listesi yürürlüğe girmiştir. 2007 yılında yayımlanan en son negatif yatırım listesine göre aralarında jeotermal enerji (en fazla %90 yabancı sermaye), şeker (en fazla %95 yabancı sermaye) temek gıda ürünleri tarımı (en fazla %49 yabancı sermaye), film hizmetleri (en fazla %49 yabancı sermaye) yeni yatırım konuları yabancı sermayeye açılmıştır.

23/2010 sayılı Devlet Başkanlığı Kararnamesi ile Maden Kanunu kapsamında firmaların madencilik faaliyetine başladıktan 5 yıl sonra yabancı hisselerin yatırımı terk etmesi gerektiğine ilişkin uygulama, yabancı hisselerin sadece %20'sinin terk etmesi şeklinde değiştirilmiştir.

Yatırım Koordinasyon Kurulu yetkililerinin yaptığı açıklamaya göre, 2010 yılının ilk üç çeyreğinde ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir önceki yılın aynı dönemine göre %33,4 oranında artmıştır.

Son altı yıl içerisinde yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırım miktarı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Yabancı Yatırımlar

Yıllar	Yabancı Sermaye Miktarı	Proje Sayısı
2005	8.991	907
2006	5.991	869
2007	10.341	982
2008	14.871	1.138
2009	10.815	1.221
2010	16.214	1.244

Kaynak: bkpm (Indonesia Investment Coordinating Board)

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Son 5 yıl içerisinde Endonezya'ya en fazla yatırım yapan ülkeler:

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar

Ülke	2006	2007	2008	2009	2010
Singapur	508,0	3.748,0	1.487,3	4.341,0	5.000
İngiltere	660,5	1.685,8	513,4	587,7	1.900
ABD	65,8	144,7	151,3	171,5	900
Japonya	902,8	618,2	1.365,4	678,9	700
Hollanda	35,2	147,2	89,9	1.198,7	600

Kaynak: bkpm

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırım(2008)

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar

Sektör Adı	Proje sayısı	Yatırım Değeri (milyon \$)
Taşımacılık, depolama ve iletişim	35	8.530
Metal, makineler ve elektronik	141	1.281
Motorlu araçlar	47	756
Kimyasallar ve ilaç sanayi	42	628
Ticaret ve onarım	375	582
Gıda sanayi	42	491
İnşaat	21	427

Kağıt ve matbaa sanayi	15	295
Kauçuk ve plastik sanayi	50	272
Metal dışı madenler sanayi	11	266

Kaynak: bkpm (Indonesia Investment Coordinating Board)

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Hükümet yasalar yoluyla Batam, Bintan ve Karimun adalarının serbest ticaret ve serbest liman bölgeleri olmasını kararlaştırmıştır. Bu bölgeler Riau Adaları Bölge Valisi başkanlığındaki bölge yönetimince yönetilmektedir. Her bölge ayrıca oluşturulan bölge idarelerince işletilmektedir.

Batam, Bintan ve Karimun Adaları 2007 yılında çıkan yasa ile 70 yıl süre ile serbest bölge ilan edilmiştir. Batam adası ile birlikte Tonton, Setokok, Nipah, Rempang, Galang ve Yeni Galang adaları da bölge kapsamına alınmıştır. Bu üç bölge de Singapur'dan feribotla 30 dakika uzaklıktadır.

Düzenlemelere göre bu bölgelerde çalışan firmalar KDV, ithal vergileri, lüks mallar üzerindeki satış vergisinden muaftır. Düzenlemelere göre, ihracat ve ithalat Batam adasındaki Batu Ampar, Kabil and Sekupang, Bintan adasındaki Loban ve Karimun adasındaki Parit Rompak limanlarından gerçekleştirilebilecektir. Bu limanlar dışında yapılacak ticaret yasal kabul edilmeyecektir.

Batam adasındaki temel faaliyetler elektronik, imalat sanayi ve gemi inşaatıdır. Bintan adası 4.063 km² lik alanda tekstil ve elektronik ürünler üretimi ağırlıklıdır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Yabancı şirket kurulabilmesi için Yatırım Koordinasyon Kuruluna müracaat edilmesi gerekmektedir. Mevcut, yatırım yasasına göre yabancılar gayrimenkul edinmemektedir. Yabancılar gayrimenkulün ancak kullanım hakkını elde edebilmekte olup bu süreler 70 yıla kadar uzatılabilmektedir. Çok sayıda işçi istihdam eden, öncelikli sektörlerde olan, altyapı geliştirilmesini içeren, teknoloji transfer eden, sınır ve uzak alanlarda yapılan yatırımlarda; gelir vergisi indirimi, ülkede üretimi olmayan sermaye malları için gümrük vergisi ve katma değer vergisi muafiyeti veya indirimi, belirli bir dönem için hammadde ve ara mallarından gümrük vergisi alınmaması, hızlı amortisman, emlak vergisi indirimi gibi teşvikler uygulanabilmektedir. Ancak, standart bir uygulama olmayıp, proje bazında değerlendirmeler Yatırım Koordinasyon Kurulunca yapılmaktadır.

Yabancı firmalara, aralarındaki anlaşmaya göre, Hükümet ile olabilecek anlaşmazlıkları uluslararası tahkime götürme imkanı tanınmıştır.

Oturma ve Çalışma İzinleri

Ülkedeki işsizlik nedeniyle, firmalarda yabancı personel çalıştırılması için çalışma izninde dikkate alınan kriter, uzmanlık derecesi olup, Endonezyalı kişiler tarafından ifa edilemeyen görevler için kişiye çalışma izni verilmektedir. 2007/25 sayılı Yatırım Yasası'na göre firmalar öncelikli olarak Endonezya vatandaşlarını çalıştırmalıdır. Uzman olmayan yabancı işçi çalıştırılması mümkün bulunmamaktadır.

Şirket Birleşmeleri ve Marka Satınalmalar

Mevcut Endonezya kuralları çerçevesinde "şirket birleşmeleri" ve "marka satın almalar" mümkün bulunmakla birlikte, belirli sektörler itibarıyla yabancı katılımcılar sınırlamalara tabidir. Bu sınırlamaya tabi sektörler kararname ile belirlenmektedir.

Sınırlamaya tabi olan ana sektörler aşağıda belirtilmektedir:

- İnşaat
- Enerji
- Perakende satış
- Turizm
- Madencilik
- Ulaştırma, telekomünikasyon.

Konuya ilişkin spesifik bilgiler ve mevcut son gelişmeler Yatırım Koordinasyon Kurulu'nun web sayfasından temin edilebilir.

[http:// www.bkpm.go.id](http://www.bkpm.go.id)

► Dış Ticaret

Genel Durum

Endonezya 1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda ithalata bağımlılığı nedeniyle cari işlemler açığı veren bir ülke konumunda olmuştur. Ancak, kriz sonrasında ithalattaki önemli ölçüdeki düşüş nedeniyle dış ticaretteki bu yapı değişmiş ve ülke ticaret fazlası veren bir ülke konumuna gelmiştir. Bu durumun oluşmasında Endonezya'nın ihrac ettiği hammaddelerin dünya fiyatlarındaki artış da önemli rol oynamıştır. 2010 yılı itibarıyla ticaret fazlası 21,2 milyar \$'dır. İthalat ve ihracatta petrol ve gaz önemli bir yer tutmaktadır.

Ülkenin Dış Ticareti

ENDONEZYA DIŞ TİCARETİ Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

(milyon \$)	2006	2007	2008	2009	2010
İHRACAT	100.798,6	114.100,9	137.020,4	116.510,0	157.779,1
Gaz-petrol	21.209,5	22.088,6	29.126,3	19.018,3	28.039,6
Gaz-petrol dışı	79.589,1	92.012,3	107.894,2	97.491,7	129.739,5
İTHALAT	61.065,5	74.473,4	129.197,3	96.829,2	135.663,3
Gaz-Petrol	18.962,9	21.932,8	30.552,9	18.980,7	27.412,7
Gaz-petrol dışı	42.102,6	52.540,6	98.644,4	77.848,5	108.250,6
HACİM	161.864,1	188.574,3	266.217,7	213.339,3	293.442,4
Gaz-petrol	40.172,4	44.021,4	59.679,2	37.999,0	55.452,3
Gaz-petrol dışı	121.691,7	144.552,9	206.538,6	175.340,2	237.990,1
DENGE	39.733,2	39.627,5	7.823,1	19.680,8	22.115,8
Gaz-petrol	2.246,6	155,7	-1.426,6	37,6	626,9
Gaz-petrol dışı	37.486,6	39.471,7	9.249,7	19.643,2	21.488,9

Endonezya Ticaret Bakanlığı

Endonezya 1998 yılından beri dış ticaret fazlası veren bir ülkedir. Endonezya'nın ihracatı ve ithalatı yıllar itibarıyla artan bir seyir göstermektedir. 2008 yılı başlarında dünya ticaretindeki artış ve Rupiah'ın değer kazanması nedeniyle 2008 yılında ithalatında önemli ölçüde bir yükseliş olmuştur.

Global kriz nedeniyle 2009 yılı dış ticaretinde ise bir daralma meydana gelmiştir. Ülke 2009 yılında da ticaret fazlası vermiş olup, toplam ticaret hacmi dünyadaki mevcut durgunluk nedeniyle 2008 yılına göre %20 oranında daralmıştır. 2010 yılında ise Endonezya'nın dış ticaret hacmi, bir önceki yıla göre %37,5 oranında artarak 293,4 milyar A.B.D Dolarına yükselmiştir.

2009 yılı ihracatı 2008 yılına göre %15 oranında azalarak 137 milyar A.B.D Dolar'ından 116,4 milyar A.B.D Dolarına gerilemiştir. 2009 yılında hammadde fiyatlarındaki düşüş de bu azalmaya katkıda bulunmuştur.

Aynı dönemde ithalat ise geçen yıla göre % 25 oranında azalarak 129,1 milyar A.B.D Dolar'ından 96,8 milyar A.B.D Dolarına düşmüştür.

2010 yılında ise ihracat bir önceki yıla göre %35,4 oranında artarak 157,7 milyar A.B.D Doları olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemdeki ithalat ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %40 oranında artarak 135,6 milyar A.B.D Doları olmuştur. 2010 yılında ithalat ve ihracattaki söz konusu artışlar, bize 2009 yılındaki global krizin etkilerinin ortadan kalktığını göstermektedir.

Dünya Ticaret Örgütü istatistiklerine göre Endonezya 2009 yılında 116,5 milyar \$ toplam ihracatı ile Dünya ihracatı içerisinde % 0.9 paya sahiptir. Dünya ihracat sıralamasında ise 31. konumdadır. Toplam 96,8 milyar \$ ithalat ile Dünya ithalatındaki payı ise %0.8 düzeyindedir.

2010 yılı ticaret değerleri dikkate alındığında, ithalatının % 72'sini ham madde ve ara malları, % 7 sini tüketim malları, %21'ini sermaye malları oluşturmaktadır.

Gaz ve petrol ürünleri hariç ihracat verileri dikkate alındığında, ihracatın % 75'ini sanayi malları, % 5'ini tarım ürünleri, %20'sini madencilik ürünleri oluşturmaktadır.

İhracatında Başlıca Ürünler

Endonezya ihracatının ürün kompozisyonu oldukça zengin hammadde ve ara malların önemli yer tuttuğu görülmektedir. 2009 yılında en önemli ihrac ürünleri; taşkömürü, palmye yağı, petrol gazları, ham petrol, kauçuk ve bakır cevherleridir.

Başlıca ihracat kalemleri, petrol ve doğalgaz (%21,8), madenler ve mineraller (%11,5), makine ve ekipmanları (%10,8) ile yenilebilir yağlar (%8) dir.

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon ABD Doları)

Ürün	2006	2007	2008	2009	2010
------	------	------	------	------	------

2701	Taşkömürü; Taşkömüründen Elde Edilen Briketler, Topak Vb. Katı Yakıtlar	6.691	10.489	13.799
1511	Palm Yağı Ve Fraksiyonları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	7.869	12.376	10.368
2711	Petrol Gazları Ve Diğer Gazlı Hidrokarbonlar	9.984	13.161	8.936
2709	Ham Petrol (Petrol Yağları Ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar)	9.226	12.419	7.820
2603	Bakır Cevherleri Ve Konsantreleri	4.213	3.345	5.101
4001	Tabii Kauçuk, Balata, Guta-Perka, Guayul Vb Tabii Sakızlar	4.871	6.058	3.244
7403	Aritılmış Bakır, İşlenmemiş Bakır Alaşımları	1.721	1.258	1.731
4802	Sıvanmamış Kağıt Ve Karton (Perfore Edilmemiş Kart Ve Şeritler)	1.754	1.925	1.709
1513	Hindistan Cevizi, Palm Çekirdeği/Babassu Yağları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	1.568	2.193	1.479
2713	Petrol Yağlarının/Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağların Kalıntıları	973	2.361	1.383
8001	İşlenmemiş Kalay	1.011	1.961	1.245
9403	Diğer Mobilyalar Vb. Aksam, Parçaları	1.348	1.410	1.243
4412	Kontrplaklar, Kaplama Panolar, Benzeri Kaplama Ağaçlar	1.525	1.527	1.190
6403	Ayakkabı; Yüzü Deri, Tabanı Kauçuk, Plastik, Tabii, Suni Vb Kösele	1.150	1.322	1.167
4011	Kauçuktan Yeni Dış Lastikler	896	1.054	1.091
1801	Kakao Taneleri (Bütün Veya Kırılmış), (Çiğ Veya Kavrulmuş)	623	855	1.087
8525	Radio-Telefon, Radio, Televizyon Vericileri, Televizyon Kamerası	840	979	1.001
8443	Matbaacılığa Mahsus Baskı Makinaları, Yardımcı Makinalar	744	927	939
7108	Altın, Ham, Yarı İşlenmiş, Pudra Halinde	695	839	931
8521	Video Kayıt Ve Gosterme Cihazları	199	332	926
8471	Otomatik Bilgi İşlem Makinaları, Üniteleri	977	865	880
2710	Petrol Yağları Ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar	1.895	1.162	866
0306	Kabuklu Hayvanlar (Canlı,Taze,Soğutulmuş,Dondurulmuş Vb)	993	1.071	845
8708	Kara Taşıtları İçin Aksam, Parçaları	923	1.088	844
4703	Sodali Ve Sulfatlı Odun Hamuru	973	1.422	844
0901	Kahve	636	991	824
6204	Kadın, Kız Çocuklarına Ait Takım Elbise, Ceket, Elbise, Etek Vb	897	932	808
8544	Elektrik İçin İzole Tel, Kablo, İzole İletici, Optik Lif Kablo	918	963	653
4810	Bir Veya İki Yüzü Kaolin, İnorganik Madde Sıvanmış Kağıtlar	648	733	635
8703	Otomobil, Steysin Vagonlar, Yarış Arabaları	839	1.234	629
6110	Kazaklar, Süveterler, Hırkalar, Yelekler Vb. Eşya-Örülmüş	438	533	613
8473	84.69-84.72 Pozisyonlarındaki Makinaların Aksam Ve Parçaları	700	776	586
7501	Nikel Matları, Nikel Oksit Sinterleri, Nikel Ara Ürünleri	2.347	1.380	581
5509	Sentetik Devamsız Liflerden İplik(Dikiş Hariç) Perakende Değil	628	591	579
5407	Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	575	594	545
3823	Kimya Ve Bağlı Sanayide Kullanılan Kimyasal Müstahsallar	496	734	545
8504	Elektrik Transformatorleri, Statik Konvertisorler, Enduktorler	441	405	506
6206	Kadın/Kız Çocuk İçin Gmlek, Bluz, Vs.	454	488	471
8901	Yolcu Gemileri, Gezinti Gemileri, Feribotlar, Yuk Gemileri, Mavnalar	280	383	450
6203	Erkek/Erkek Çocuk İçin Takım, Takım Elbise, Ceket Vs.	570	527	448

Kaynak: ITC Trademap

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon ABD Dolar)

GTİP	ÜRÜN ADI	2007	2008	2009
------	----------	------	------	------

2701	Yağkamları, Yağkamlardan Elde Edilen Bitkiler, Topak Vb. Kuru Tatlılar	6.094	10.709	10.709
1511	Palm Yağı Ve Fraksiyonları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	7.869	12.376	10.368
2711	Petrol Gazları Ve Diğer Gazlı Hidrokarbonlar	9.984	13.161	8.936
2709	Ham Petrol (Petrol Yağları Ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar)	9.226	12.419	7.820
2603	Bakır Cevherleri Ve Konsantreleri	4.213	3.345	5.101
4001	Tabii Kauçuk, Balata, Guta-Perka, Guayul Vb Tabii Sakızlar	4.871	6.058	3.244
7403	Aritılmış Bakır, İşlenmemiş Bakır Alaşımları	1.721	1.258	1.731
4802	Sıvanmamış Kağıt Ve Karton (Perfore Edilmemiş Kart Ve Şeritler)	1.754	1.925	1.709
1513	Hindistan Cevizi, Palm Çekirdeği/Babassu Yağları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	1.568	2.193	1.479
2713	Petrol Yağlarının/Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağların Kalıntıları	973	2.361	1.383
8001	İşlenmemiş Kalay	1.011	1.961	1.245
9403	Diğer Mobilyalar Vb. Aksam, Parçaları	1.348	1.410	1.243
4412	Kontrplaklar, Kaplama Panolar, Benzeri Kaplama Ağaçlar	1.525	1.527	1.190
6403	Ayakkabı; Yüzü Deri, Tabanı Kauçuk, Plastik, Tabii, Suni Vb Kösele	1.150	1.322	1.167
4011	Kauçuktan Yeni Dış Lastikler	896	1.054	1.091
1801	Kakao Taneleri (Bütün Veya Kırılmış), (Çiğ Veya Kavrulmuş)	623	855	1.087
8525	Radyo-Telefon, Radyo, Televizyon Vericileri, Televizyon Kamerası	840	979	1.001
8443	Matbaacılığa Mahsus Baskı Makinaları, Yardımcı Makinalar	744	927	939
7108	Altın, Ham, Yarı İşlenmiş, Pudra Halinde	695	839	931
8521	Video Kayıt Ve Gosterme Cihazları	199	332	926
8471	Otomatik Bilgi İşlem Makinaları, Üniteleri	977	865	880
2710	Petrol Yağları Ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar	1.895	1.162	866
0306	Kabuklu Hayvanlar (Canlı,Taze,Soğutulmuş,Dondurulmuş Vb)	993	1.071	845
8708	Kara Taşıtları İçin Aksam, Parçaları	923	1.088	844
4703	Sodali Ve Sulfatlı Odun Hamuru	973	1.422	844
0901	Kahve	636	991	824
6204	Kadın, Kız Çocuklarına Ait Takım Elbise, Ceket, Elbise, Etek Vb	897	932	808
8544	Elektrik İçin İzole Tel, Kablo, İzole İletici, Optik Lif Kablo	918	963	653
4810	Bir Veya İki Yüzü Kaolin, İnorganik Madde Sıvanmış Kağıtlar	648	733	635
8703	Otomobil, Steysin Vagonlar, Yarış Arabaları	839	1.234	629
6110	Kazaklar, Süveterler, Hırkalar, Yelekler Vb. Eşya-Örülmüş	438	533	613
8473	84.69-84.72 Pozisyonlarındaki Makinaların Aksam Ve Parçaları	700	776	586
7501	Nikel Matları, Nikel Oksit Sinterleri, Nikel Ara Ürünleri	2.347	1.380	581
5509	Sentetik Devamsız Liflerden İplik(Dikiş Hariç) Perakende Değil	628	591	579
5407	Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	575	594	545
3823	Kimya Ve Bağlı Sanayide Kullanılan Kimyasal Müstahsallar	496	734	545
8504	Elektrik Transformatorleri, Statik Konvertisorler, Enduktorler	441	405	506
6206	Kadın/Kız Çocuk İçin Gomlek, Bluz, Vs.	454	488	471
8901	Yolcu Gemileri, Gezinti Gemileri, Feribotlar, Yuk Gemileri, Mavnalar	280	383	450
6203	Erkek/Erkek Çocuk İçin Takım, Takım Elbise, Ceket Vs.	570	527	448

Kaynak: ITC Trademap

Endonezya'nın ithalatında başlıca ürün grupları; işlenmiş petrol, ham petrol, otomotiv yedek parçaları, demir-çelik ürünleri, buğday unu, elektrikli cihazlar, hava taşıtları ve taşıma araçlarıdır.

Başlıca ithalat kalemleri makine ve ekipmanlar (%32,7), petrol ve doğalgaz (%27,5), temel metaller (%13,5) ve kimyasallar (%11,9) dır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Endonezya'nın İhracat Yaptığı Önemli Ülkeler (Milyon Dolar)

Ülke Adı	2007	2008	2009
Japonya	23.633	27.744	18.575
Çin	9.676	11.637	11.499
ABD	11.644	13.080	10.889
Singapur	10.502	12.862	10.263
Güney Kore	7.583	9.117	8.145
Hindistan	4.944	7.163	7.433
Malezya	5.096	6.433	6.812
Tayvan	2.597	3.155	3.382
Avustralya	3.395	4.111	3.264
Tayland	3.054	3.661	3.234
Hollanda	2.749	3.926	2.909
Filipinler	1.854	2.054	2.406
Almanya	2.316	2.465	2.327
Hong Kong	1.687	1.809	2.112
İspanya	1.906	1.665	1.830
İtalya	1.387	1.901	1.651
İngiltere	1.454	1.547	1.459
Vietnam	1.355	1.673	1.454
BAE	1.325	1.652	1.266
Belçika	1.332	1.351	1.048

Kaynak: ITC Trademap

Endonezya'nın en önemli ihracat pazarı Japonya olup, ihracatın % 15,8'i bu ülkeye yöneliktir. Japonya'dan sonra Çin, ABD, Singapur ve G.Kore en fazla ihracat yaptığı diğer ülkelerdir. Söz konusu 5 ülkeye yaptığı ihracat toplam ihracatın yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır.

Endonezya'nın İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Milyon Dolar)

Ülke Adı	2007	2008	2009
Singapur	9.840	21.790	15.550
Çin	8.558	15.249	14.002
Japonya	6.527	15.129	9.844
ABD	4.797	7.898	7.094
Malezya	6.412	8.923	5.688
Güney Kore	3.197	6.926	4.742
Tayland	4.287	6.336	4.613
Avustralya	3.004	4.005	3.436
Suudi Arabistan	3.373	4.805	3.136
Tayvan	1.507	2.851	2.393
Almanya	1.982	3.069	2.373
Hindistan	1.610	2.905	2.209
Hong Kong	443	2.368	1.698
Fransa	1.447	1.693	1.634
Kuveyt	1.706	1.857	1.442
Brezilya	687	1.376	1.087
Kanada	1.056	1.872	993
İngiltere	654	1.068	845
Azerbaycan	99	100	756
İtalya	668	999	726

Kaynak: ITC Trademap

2009 yılında Endonezya'nın ithalatında 15,5 milyar A.B.D. Doları ve % 16 ile Singapur ilk sırada yer almıştır. İkinci sırada ise 14,0 milyar ABD Doları ithalat ve % 14,4 ile Çin yer almaktadır. Ülkenin ithalatındaki diğer önemli ülkeler ise, sırasıyla Japonya, A.B.D, Malezya, Güney Kore, Tayland, Avustralya ve Suudi Arabistan'dır.

ASEAN Ülkelerinin dış ticarete birbirlerine uyguladıkları genel preferans sistemi bu ülkeler arasındaki ticareti arttıran bir unsurdur. Endonezya'ya ASEAN ülkelerine 3.Ülkelere göre daha avantajlı gümrük vergisi uygulamaktadır.

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

Dünya Ticaret Örgütü'ne 1995 yılında üye olan Endonezya, ithalatta ASEAN ülkeleri ve ASEAN ülkeleri dışı ülkeler için ayrı gümrük tarife oranları uygulamaktadır. Endonezya'nın ortalama tarife bağlama oranı 2008 yılında %37'dir. Buna karşın uygulamada vergiler ortalama %7-8 civarındadır.

İthalat Rejimi

Endonezya hükümeti ithalat kısıtlamalarını ve özel lisansa tabi ürünlerin sayısını azaltmayı sürdürmektedir. 1990 yılında 1112 olan ithalat lisansı kısıtlamasına tabi olan ürünlerin sayısı şu anda 141'e inmiştir. Alkollü içecekler, yağlayıcılar, patlayıcılar ve bazı tehlikeli kimyasal bileşimler ve diğer bazı maddeler ithalat lisansı uygulamasına tabidir.

Mart 2002'de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Özel İthalatçı Kimlik Kod Numarası (NPIK) üzerine bir karar yayınlamıştır. Bu karar ithalatçıların bazı ürünlerde mallarını limandan çekebilmeleri için özel bir ithalatçı kimlik kartı almalarını zorunlu kılmaktadır. Bu ürünler mısır, pirinç, soya fasülyesi, şeker, tekstil ve ilgili ürünler, ayakkabı, elektronik ürünler ve oyuncaklardır.

23 Ekim 2002 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tekstil ithalat anlaşmalarını ilgilendiren bir karar çıkartmıştır. Bu karara göre sadece üretim tesislerine sahip ve üretim aşamasında kullanılmak üzere elbise ve mobilya gibi nihai ürünler için girdi olarak kumaş ithalatı yapan firmalar ithalat lisansı alabilmektedir.

İthalat Belgeleri

Hükümet ithal edilen ürünlerin çoğunda şu belgeleri aramaktadır:

- Ticari fatura,
- Menşe şahadetnamesi,
- Konşimento,
- Tek Acenta Onay Belgesi
- Ağırlık Notu
- Paketleme Listesi
- Ürüne özel diğer belgeler.

Bu belgeler dışında ithalatçıların hazırlamaları gereken birtakım belgeler de vardır ama bu belgeler ile ihracatçı firmaların ilgisi yoktur.

Nisan 1997'de yürürlüğe giren Gümrük Yasası ile ithalatçılar Gümrük dairelerini bilgilendirmek amacıyla ithalat belgelerini ilk önce standart olarak hazırlanmış olan bilgisayar disketinde ilgili daireye vermek durumundadır. İthal edilen malların incelenmesi, söz konusu mallar ithalatçının deposuna geldikten sonra da yapılabilmektedir. Genellikle bu süreçte gerekli olan işlemlerle Endonezyalı ithalatçılar ilgilenmektedirler.

Diğer Engeller

Endonezya'nın orman ürünleri sektörü yoğun bir şekilde korunmaktadır. Çimento, gübre ve doğal gaz alanında faaliyet gösteren bazı firmalar lisans sahibi olmaları nedeniyle çeşitli avantajlardan faydalanabilmekte, haksız bir rekabet gücü elde etmektedirler.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

Her ne kadar bazı malların ithalatı yasaklanmış veya kotalar ile sınırlanmış olsa da Endonezya göreceli olarak açık bir ekonomiye sahiptir. Bazı malların ithalatını ise sadece yetkiye sahip ithalatçılar gerçekleştirebilmektedir. Endonezya, ithalatı düzenlemek amacıyla ithal edilecek ürüne duyulan ihtiyaç ve niteliklerine göre değişen gümrük tarifeleri ve sürşarjlar uygulamaktadır.

Endonezya hükümeti Ocak 2004'te yeni bir gümrük tarife indirim programını duyurmuştur. Bu yeni programa göre tarifeleri "ASEAN Dışı Tarifeler" ve "ASEAN Tarifeleri" olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Otomotiv ürünleri ve alkol gibi hassas ürünler dışındaki ürünlerin çoğunda ASEAN dışı tarifeler %0, %5 ve %10 oranlarına düşmüştür. ASEAN tarifeleri ise çoğunlukla %0, %2,5 ve %5 olarak uygulanmaktadır.

Hükümet, ithal edilen ve iç piyasada üretilen tüm mallarda %10 oranında bir katma değer vergisi ve lüks mallara %10 ila %75 arasında değişen oranlarda satış vergisi uygulamaktadır.

1990'dan beri yeni imalatçıların gerekli gücünü rekabet edebilmeleri için ithal edileceklerini sağlamak için sermaye malları ve ara malların ithalatını aşamalı olarak kolaylaştırmıştır. Öte yandan Endonezya'nın ASEAN çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak amacıyla tarifelerin düşürülmesi süreci de devam etmektedir.

İthal malları için tüm bu vergiler ithal noktalarında tahsil edilmekte ve ithalat vergileri de dahil olmak üzere ürünün değerine göre hesaplanmaktadır.

İthalat, ihracat ve dağıtım sektöründe çoğunlukla Endonezyalılar faaliyet göstermektedir fakat doğrudan yatırım yapan yabancı firmalar da özel bir lisansla ülkede faaliyette bulunabilmektedir. Bir kaç istisna dışında özel şirketler tarafından gerçekleştirilen ithalatlarda akreditif gerekmektedir.

Tarife Dışı Engeller

Suharto döneminde buğday, pirinç, şeker, soya fasulyesi gibi gıda ürünleri sadece devlet kuruluşu olan Milli Lojistik Ajansı (BULOG) tarafından ithal edilmekteydi. Bulog'un bu yetkileri azaltılarak bazı özel firmalara da ithalat izni verilmeye başlanmıştır.

Endonezya hükümeti et ve tavukçuluk ürünlerinde "İthalatçı Tavsiye Mektubu" uygulaması ile miktar kısıtlaması yapmaktadır. Bu belgenin onaylanması aşamasında Endonezya hükümeti keyfi olarak ithalat miktarında değişiklik yapabilmektedir. Bu durum da bu belgenin miktar kısıtlaması olarak kullanılması hakkındaki kaygıları artırmaktadır.

Pirinç ithalatı Şubat 2004 tarihinden itibaren yasaklanmıştır. O tarihten bu yana yalnızca iki kere Bulog'a ithalat izni verilmiştir. Tuz ithalatında da zaman zaman yasaklamalar olabilmektedir. Düzenlemeye göre tuz ithalatçısı firmalar tescil edilmelidir ve ham maddenin yarısını yerel kaynaklardan karşılamalıdır. Eylül 2004 Ticaret Bakanlığı kararına göre şeker ithalatını toplam beş firma yapabilmektedir.

Şarap ve damıtılmış içkilerin ithalatına miktar kısıtlaması uygulaması vardır. %40-150 gümrük vergisi, %10 KDV ve %40-75 lüks vergisinin yanısıra bu ürünlerin ithalatı devlete ait bir işletme ile sınırlandırılmıştır. Ocak 2010'da alınan bir karar ile alkollü içecek ithalatçısı olarak tescil edilmiş firmaların da ithalat yapmasına izin verilmiştir.

Endonezyalı ithalatçılar gıda ürünlerinde ürünün helal olmasına dikkat etmektedir ve bazı ürünlerde helal sertifikası istemektedir.

İthalatta gümrük vergilerinin hesaplanmasında asgari birim fiyat uygulaması vardır. Bu uygulamadaki belirsizlikler engel oluşturmaktadır.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Endonezya'da uygulanan standartların uluslararası normlara göre daha esnek olması nedeniyle bunlar ithalat açısından fazla bir engel yaratmamaktadır. Çoğu zorunlu olmayan standartlar Ulusal Standartlar Konseyi tarafından denetlenmektedir. Bu konuda izlenen politika olabildiğince uluslararası standartların yurtiçinde üretilen ya da ithal edilen ürünlere tatbik edilmesi şeklindedir.

Endonezya'ya ithal edilecek ilaç ürünlerinin ve kozmetiklerin Sağlık Bakanlığı'na bağlı Ulusal İlaç ve Gıda Kontrol Kurumu'na tescil edilmesi gerekmektedir. Bu tescil işlemini yapması gerekenler yerli ilaç firmaları ve yetkili ilaç toptancılarıdır.

Endonezya'ya ithal edilecek gıda ürünlerinin Sağlık Bakanlığı'na bağlı Ulusal İlaç ve Gıda Kontrol Kurumu'na tescil edilmesi gerekmektedir. Bu kurumdan alınacak olan "Gıda Tescil Belgesi" ürünlerin Endonezya'ya girmesini sağlamaktadır. Süt ürünleri, et, balık, meyve, sebze, su ve tahıl ürünleri ithalatında "Gıda Işınlama Sertifikası" alınması gerekmektedir. Bunun yanında buğday ununun Endonezya standartlarına uygunluğunun kanıtlanması için bir sertifikasyon süreci vardır. Bu sürecin sonunda "Buğday Unu Uyum Sertifikası" alınarak ithalat yapılabilir.

Endonezya'ya ithal edilecek tüm tüketim mallarının etiketinin Endonezya dilinde yapılması şarttır. Etiketle diğer diller de kullanılabilir fakat etiketin asıl parçasının Endonezya dilinde olması gerekmektedir.

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Endonezya, Türkiye'nin de üyesi olduğu D-8 ülkeleri içindedir. D-8'in diğer üyeleri Bangladeş, İran, Malezya, Pakistan, Nijerya ve Mısır'dır. Bu organizasyon, üyelerinin sosyal ve ekonomik ilişkilerinin zenginleştirilmesine yeni bir boyut katmaktadır. D-8'in amacı, üye ülkeler arasındaki ticareti ve işbirliğini artırmaktır.

Ülkemiz ile Endonezya arasındaki dış ticaret hacmi özellikle son yıllarda önemli oranda artış göstermiştir. İki ülke arasındaki dış ticarete ait değerler aşağıda gösterilmektedir.

Türkiye-Endonezya Dış Ticareti (milyon ABD\$)

Yıl	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
-----	---------	---------	---------------------	-------------------

1989	9,4	13,5	-4,0	22,9
1990	15,0	16,8	-1,8	31,7
1991	20,2	27,3	-7,2	47,5
1992	18,6	42,1	-23,5	60,7
1993	16,6	78,8	-62,2	95,3
1994	47,6	55,2	-7,6	102,9
1995	32,4	132,7	-100,3	165,2
1996	57,3	154,5	-97,1	211,8
1997	47,4	143,9	-96,5	191,3
1998	29,0	175,7	-146,7	204,6
1999	29,2	165,0	-135,8	194,1
2000	30,5	231,4	-200,9	261,9
2001	32,4	202,2	-169,8	234,7
2002	28,5	327,0	-298,5	355,6
2003	47,0	450,4	-403,4	497,3
2004	54,1	623,4	-569,3	677,5
2005	80,8	750,2	-669,4	831,0
2006	84,9	1.031,3	-946,4	1.116,3
2007	173,7	1.359,9	-1.186,2	1.533,7
2008	284,4	1.408,9	-1.124,5	1.693,3
2009	250,6	1.016,7	-766,1	1.267,3
2010	250,7	1.476,6	-1.225,9	1.727,3

Kaynak: DTM

Diğer çoğu Uzakdoğu ülkesiyle olduğu gibi Endonezya ile olan ticaretimizde de ticaret dengesi aleyhimize seyretmektedir. Asya krizinin yaşandığı 1997 yılından sonra ihracatımızda yarıya yakın bir düşme olmasına rağmen ithalatımızda artış meydana gelmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2008 yılında 1,7 milyar ABD Doları ile en üst noktaya ulaşmıştır. 2008 yılında ihracatımızdaki yüksek orandaki artış nedeniyle dış ticaret açığımız 2007 yılına göre bir miktar azalarak 1,1 milyar ABD Doları seviyesinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise küresel kriz nedeniyle hem ihracatımızda hem de ithalatımızda azalma meydana gelmiştir. İthalatımızda daha büyük oranda bir gerileme meydana geldiği için Endonezya ile olan ticaret açığımız 766 milyon ABD Doları seviyesine gerilerken toplam ticaret hacmimiz yaklaşık 1,3 milyar ABD Dolarına gerilemiştir. 2007 yılında ihracatımız bir önceki yıla göre %104 oranında artarak 173,7 milyon ABD Dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde, ithalatımız ise % 32 oranında artarak 1,3 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır.

Söz konusu artış 2008 yılında da devam etmiş, ihracatımız 2007 yılına göre %63,7 oranında artarak 284,4 milyon ABD Dolarına, ithalat ise %3,5 oranında artarak 1,4 milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Dünyadaki global kriz nedeniyle 2008'in son çeyreğinde karşılıklı ticaretimizdeki artış sınırlı olmuştur.

2009 yılında ise ihracatımız 250,6 milyon ABD Doları seviyesindedir. Geçen yıla göre %11 oranında düşüş göstermiştir. 2009 yılı ithalatımız ise 1.016 milyon ABD Doları olup, geçen senenin aynı dönemine göre % 28 oranında azalmıştır.

2010 yılında ise ihracatımız bir önceki yıla göre aynı kalarak 250,7 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılı ithalatımız ise 1,4 milyar ABD Doları olup, geçen senenin aynı dönemine göre % 45,3 oranında artmıştır.

Türkiye'nin Endonezya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon ABD \$)

GTİP	ÜRÜN ADI	2008	2009	2010
1101	Buğday Unu/Mahlut Unu	118,9	123,4	131,2
2401	Yaprak Tütün ve Tütün Döküntüleri	26,8	15,1	32,5
2840	Boratlar; Peroksiboratlar (Perboratlar)	5,5	3,0	7,3
5515	Diğer Devamsız Sentetik Lifden Dokumalar	2,9	0,6	5,7
4707	Kağıt ve Karton Döküntü ve Kırıntıları	1,9	0,2	4,6

7207 Demir/Ağırısız Çelikten Tarı Makineleri	29,0	19,7	7,1
6802 Yontulmaya, İnşaata Elverişli İşlenmiş Taşlar (Kayagan Hariç)	3,7	4,2	4,0
8474 Toprak,Taş, Metal Cevheri vb. Ayıklama, Eleme vb makineler	0,07	0,1	3,5
5702 Dokunmuş Halılar, Yer Kaplamaları (Kilim, Sumak, Karaman vb)	3,2	1,5	3,5
2515 Mermer ve Traverten, Ekosin Su Mermeri, Kireçli Taşlar	2,6	1,8	3,2
5209 Pamuk Men (Dokuma %85 < Pamuklu 200g/M2 Den Fazla)	2,1	0,5	2,8
7213 Demir/Çelik Filmaşın (Sıcak Haddelenmiş, Rulo Halinde)	0,0	7,2	2,6
8701 Traktörler	1,9	1,1	2,5
2529 Feldispat; Lösit; Nefelin ve Siyenit Nefelin; Florspat	1,6	1,8	1,9
2818 Suni Korendon Alüminyum Oksit ve Hidroksit	3,5	2,7	1,8
5902 Naylaon, Poliamid, Poliester vb. Esaslı İç-Dış Lastiği Mensucatı	0,0	0,0	1,5
5402 Sentetik Lif İpliği (Dikiş İpliği Hariç) (Toptan)	0,5	2,0	1,5
2102 Mayalar, Cansız Diğer Tek Hücreli Mikroorganizmalar	0,7	1,0	1,5
8708 Kara Taşıtları İçin Aksam, Parçaları	0,6	0,8	1,5
7008 Çok Katlı Yalıtım Camları	2,1	1,2	1,4
8504 Elektrik Transformatörleri, Statik Konvertisörler, Endüktörler	21,6	1,8	1,3
3202 Debagatte Kullanılan Sentetik Organik, Anorganik Maddeler Müstahzarlar	0,8	0,6	1,0
8445 Lifleri Hazırlayan, İplik Üreten-Hazırlayan Makineler	0,2	5,6	1,0
2915 Doymuş Asitlik Monokarboksilik Asitler vb. Türevleri	1,2	1,0	1,0
4009 Vulkanize Edilmiş Kauçuktan Boru ve Hortumlar ve Donanımları	0,5	0,3	1,0
5211 Pamuk Men (Dokuma, %85 >Pamuklu, Suni-Sentetik Karışık, 200g/M2 Den Ağır)	0,5	1,1	0,8
8802 Diğer Hava Taşıtları, Uzay Araçları	0,0	0,9	0,8
8462 Metalleri Dövme, İşleme, Kesme, Şataflama Presleri, Makineleri	0,0	1,0	0,8
8503 Elektrik Motor, Jeneratör, Elektrojen Grupları Aksam ve Parçaları	0,0	0,4	0,8
8544 İzole Edilmiş Tel, Kablo; Diğer İzole Edilmiş Elektrik İletkenleri; Fiber Optik K	0,9	0,6	0,8
8431 Ağır İş Makine ve Cihazlarının Aksam ve Parçaları	0,2	0,2	0,7
8448 Yardımcı Tekstil Makine ve Cihazlarının Aksam ve Parçaları	0,1	0,1	0,7
6006 Diğer Örmeye Mensucat	0,0	0,5	0,7
2508 Diğer Killer	0,9	0,9	0,6
8402 Buhar Jeneratörleri, Kızgın Su Üreten Kazanlar	0,0	0,0	0,6
3207 Seramik Emaye Cam Sanayinde Kullanılan Boya, Sır, Cila	0,6	0,4	0,6
5208 Pamuk Men (Ağırlıkça %85 Ve Fazla Pamuk M.Kare 200gr)	0,6	0,4	0,6
8446 Dokuma Tezgahları (Makineleri)	0,4	0,1	0,5
8437 Tohumları Temizleme, Ayırma, Öğütme, İşleme Makine ve Cihazları	0,2	2,1	0,5
2528 Tabii Boratlar ve Konsantreleri	0,2	0,2	0,5

Kaynak: DTM

Kaynak: DTM

Endonezya'ya İhracatımızda Aylık Veriler İçin Tıklayınız.

Endonezya'ya ihracatımızda ilk sırada olan "Buğday Unu/Mahlut Unu" son beş yılda hızla ihracat artışı göstererek 116,7 milyon A.B.D. Dolara kadar yükselmiştir. "Tütün" grubunun ihracatı ise 32,5 milyon A.B.D Doları olmuştur.

Endonezya'ya ihracatımızda buğday unu ve tütün gibi tarım ve gıda ürünlerinin yanı sıra, boratlar, demir çelik ürünleri ve tekstil hammaddeleri olan suni ve sentetik lifler ile kimyasallar ön plana çıkmaktadır.

2010 yılında ihraç edilen ürünlere bakıldığında, buğday ununun 131,2 milyon A.B.D Doları ile ihracat içerisinde %52 oranında pay aldığı görülmektedir. Diğer önemli kalemlere ait ihracat rakamları ve ihracat içerisinde aldıkları paylar ise şöyle sıralanmaktadır. Yaprak ve tütün döküntüleri 32,5 milyon A.B.D Doları ve %12,9, boratlar 7,3 milyon A.B.D Doları ve % 3, diğer devamsız sentetik liflerden dokumalar 5,7 milyon A.B.D Doları ve %2, kağıt ve karton döküntü ve kırpıntıları 4,6 milyon A.B.D Doları ve % 1,8'dir.

Türkiye'nin Endonezya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon \$)

GTİP	ÜRÜN ADI	2008	2009	2010
4001	Tabii Kauçuk, Balata, Güta-Perka, Guayül vb Tabii Sakızlar	152,0	74,1	179,5
5407	Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	57,6	64,8	127,9
1511	Palm Yağı ve Fraksiyonları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	119,0	70,9	115,2
5504	Suni Devamsız Lifler (İşlem Görmemiş)	75,2	59,3	100,1
5402	Sentetik Lif İpliği (Dikiş İpliği Hariç) (Toptan)	40,1	69,7	84,6
1513	Hindistan Cevizi, Palm Çekirdeği/Babassu Yağları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	53,9	59,4	63,0
5516	Devamsız Suni Lifden Dokumalar (Ağırlıkça %85 < Suni)	44,5	31,2	48,8
5510	Suni Devamsız Lifden İplikler (Dikiş İpliği Hariç)	38,3	28,9	45,8
6403	Ayakkabı; Yüzü Deri, Tabanı Kauçuk, Plastik, Tabii, Suni vb Kösele	52,1	40,3	45,7
5513	Ağırlık; %85 >Devamsız Sentetik-Pamuk Dokuma < 170 Gr/M2	26,5	35,0	35,8
4802	Sıvanmamış Kağıt ve Karton (Perfore Edilmemiş Kart ve Şeritler)	27,9	25,0	32,4
5515	Diğer Devamsız Sentetik Lifden Dokumalar	6,1	14,6	31,8
5509	Sentetik Devamsız Lifden İplik (Dikiş Hariç) (Toptan)	36,6	25,7	29,3
3823	Sınai Mono Karboksilik Yağ Asitleri; Rafinaj Mahsulü Asit Yağları; Sınai Yağ Alko	19,0	16,3	28,5
2701	Taşkömürü, Taşkömüründen Elde Edilen Briketler,Toprak	0,0	0,0	27,1
8001	İşlenmemiş Kalay	15,6	13,3	21,5
5208	Pamuk Men (Ağırlıkça %85 Ve Fazla Pamuk M.Kare 200gr)	28,2	15,9	14,6
4011	Kauçuktan Yeni Dış Lastikler	8,4	8,9	14,2
4703	Sodalı ve Sülfatlı Odun Hamuru	9,8	6,2	12,7
8443	Matbaacılığa Mahsus Baskı Makineleri, Yardımcı Makineler	12,5	9,6	12,6
7013	Masa, Mutfak, Tuvalet, Ev Tezyinatı vb İçin Cam Eşya	11,6	6,8	12,6
3204	Sentetik Organik Boyayıcı Maddeler	12,9	11,4	12,5
6404	Ayakkabı; Yüzü Dokuma Maddelerinden, Tabanı Kauçuk, Plastik vb	16,0	8,5	11,8
9607	Kayarak İşleyen Fermuar vb. Aksam, Parçaları	6,4	4,7	11,3
9401	Oturmaya Mahsus Mobilyalar, Aksam-Parçaları	12,4	10,1	11,2
4809	Karbon Kağıdı; Kopya, Çıkartma Kağıtları, Rulo Vb.	7,4	2,9	11,2
3901	Etilen Polimerleri (İlk Şekillerde)	28,8	12,5	10,5
6912	Seramikten Sofra, Mutfak, Diğer Ev ve Tuvalet Eşyası (Porselen ve Çini Hariç)	4,0	5,2	10,2
8529	Radio, Televizyon, Radar Cihazları vb Cihazların Aksam ve Parçaları	12,5	15,2	10,0
5205	Pamuk (Dikiş Hariç) İpliği (Ağırlık; =>%85 Pamuk) (Toptan)	0,6	3,5	9,2
8516	Elektrikli Su Isıtıcıları, Elektrotermik Cihazlar (Şofbenler)	0,0	0,05	9,0
7113	Kıymetli Metaller ve Kaplamalarından Mücevherci Eşyası	13,4	9,9	8,8
4810	Bir/İki Yüzü Kaolin, İnorganik Madde Sıvanmış Kağıtlar	25,0	13,6	8,5
8708	Kara Taşıtları İçin Aksam, Parçaları	20,9	6,7	8,5
8525	Radio/Televizyon Yayını İçin Verici Cihazlar; Televizyon, Dijital, Görüntü Kayded	9,4	4,5	8,0
6206	Kadın/Kız Çocuk İçin Gömlek, Bluz, Vs.	2,1	2,9	7,7
8504	Elektrik Transformatörleri, Statik Konvertisörler, Endüktörler	5,2	5,2	7,6
2922	Oksijen Gruplu Amino Bileşikleri	4,7	4,5	7,5
9403	Diğer Mobilyalar vb. Aksam, Parçaları	6,7	6,4	7,3
8471	Otomatik Bilgi İşlem Makineleri, Üniteleri	12,7	2,0	6,9
1516	Hayvansal Ve Bitkisel Yağlar Vb. Fraksiyonları	8,6	8,0	6,6
8502	Elektrojen Grupları, Rotatif Elektrik Konvertisörleri	0,0	0,0	6,5
71219	Paslanmaz çelikten Yassı Hadde Mamülü (600 mm den geniş)	1,0	1,7	6,0
0801	Hindistan Cevizi. Brezilva ve Kaiu Cevizi (Taze/Kurutulmuş)	4.4	5.5	5.1

6402 Ayakkabı; Dış Tabanı, Yüzü Kauçuk ve Plastik Diğer	4,3	5,1	5,0
4412 Kontrplaklar, Kaplama Panolar, Benzeri Kaplama Ağaçlar	22,5	2,7	4,8

Kaynak: DTM

Ülkemiz Endonezya'dan hammadde ve ara malı ithalatı gerçekleştirmektedir.

2010 yılı ithal değerleri esas alındığında, belli başlı ithal kalemlerini tabi kauçuk, sentetik iplik, palm yağı ve fraksiyonları, suni devamsız lifler, sentetik lif ipliği, hindistan cevizi, devamsız suni liflerden dokumalar, suni devamsız liften iplikler, ayakkabı, pamuklu dokuma, sıvanmamış kağıt ve karton, diğer devamsız sentetik liflerden dokumalar ve sentetik devamsız liften iplikler oluşturmaktadır.

2010 yılında ithal edilen ürünlere bakıldığında, ithal kalemlerini tabi kauçuk 179,5 milyon A.B.D Doları ile ithalat içerisinde %12,1 oranında pay aldığı görülmektedir. Diğer önemli kalemlere ait ithalat rakamları ve ithalat içerisinde aldıkları paylar ise şöyle sıralanmaktadır. Sentetik iplik 127,9 milyon A.D.Doları ve %8, palm yağı ve fraksiyonları 115,2 milyon A.B.D Doları ve % 7, suni devamsız lifler 100,1 milyon A.B.D Doları ve % 6, sentetik lif ipliği 84,6 milyon A.B.D Doları ve % 5, hindistan cevizi 63,0 milyon A.B.D Doları ve %4'tür.

Endonezya'dan İthalatımızda Aylık Veriler İçin Tıklayınız.

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

	İmza Tarihi	RG Tarih ve No'su
Ticaret Anlaşması	14/09/1959	29/09/1964, 11819
Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	18/12/1982	19/06/1983, 18082
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	25/02/1997	10/05/1998, 23338
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	25/02/1997	15/02/2000, 23965
VII. Dönem KEK Protokolü	18/09/2008	19/01/2009, 27115

Kaynak: DTM

AB-ASEAN STA müzakerelerinin 4 Mayıs 2007 tarihinde başlamasının ardından ülkemiz ile ASEAN arasında STA müzakerelerinin başlatılması hususunda 12 Haziran 2007 tarihinde girişimde bulunulmuştur. 28 Temmuz 2008 tarihinde ASEAN Genel Sekreteri ve Endonezya makamları ile istikşafı mahiyette görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerin ardından 6 Ağustos 2008 tarihinde ASEAN Ülkeleri Ekonomi ve Dışişleri Bakanlıklarına bir non-paper iletilmiş ve müteakiben STA müzakerelerinin bir an önce başlatılmasına yönelik olarak ASEAN ülkeleri Ekonomi Bakanlarına birer mektup gönderilerek destekleri talep edilmiştir.

Endonezya tarafından 16 Eylül 2008 tarihinde gönderilen cevabi mektupta Türkiye-ASEAN STA müzakerelerinin başlatılması için öncelikle Türkiye'nin ASEAN ile Diyalog Ortağı olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu Diyalog Ortaklığı'nın tesis edilmesi yönündeki çalışmalar, Dışişleri Bakanlığımız tarafından sürdürülmektedir.

Öte yandan, ASEAN ile AB arasında 4-5 Mayıs 2009 tarihlerinde Siem Reap'ta yapılan "ASEAN-AB Ekonomi Bakanları Toplantısı" sırasında iki örgüt arasında yürütülen STA görüşmelerinin dondurulması kararı alınmıştır. Bunun üzerine ülkemiz AB'nin bu konuda benzer bir karar almasını beklemeksizin, ekonomik büyüklük açısından öne çıkan ASEAN ülkelerinden Singapur, Malezya, Endonezya, Tayland, Vietnam, Filipinler ve Brunei nezdinde ikili STA müzakerelerinin başlatılması yönünde 2009 Temmuz ayı sonunda girişimde bulunulmuştur.

Bu çerçevede, Türkiye ile Endonezya arasında imzalanması muhtemel bir "Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması"nın (KEOA) etkilerini incelemek üzere kurulan "Ortak Çalışma Grubu"nun (OÇG) hazırlık mahiyetindeki ilk toplantısı 9-10 Mart 2010 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonucunda, Endonezya tarafı ile "Mal Ticareti, Hizmet Ticareti, Yatırımlar ve İkili Ekonomik İşbirliği" hususlarını da içeren altı bölümden oluşacak ortak bir raporun hazırlanması konusunda mutabakata varılmıştır.

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

Buğday unu, zeytinyağı, zeytin, domates salçası, kuru ve sert kabuklu meyveler, tütün, yaş meyve ve sebze gibi tarım ürünlerinin yanısıra sanayi ürünleri olarak demir çelik ürünleri, değirmen makineleri, gıda işleme, paketleme makine ve ekipmanları, tekstil makineleri, ağaç işleme makineleri, inşaat malzemeleri, mermer, halı, seccade ve savunma sanayi ürünleri gibi ürünlerde Endonezya potansiyel bir pazardır.

Türkiye-Endonezya Yatırım İlişkileri

2006 yılı itibarıyla Türkiye’de sadece 1 adet Endonezya yatırımı bulunmaktadır. Bu yatırımın toplam sermayesi 1,5 milyar TL’dir. Daha sonraki yıllara ilişkin yatırım istatistikleri başlıca yatırımcı ülkeler bazında yayınlandığından Endonezya’ya ilişkin detay verilememektedir.

2009 yıl sonu itibarıyla, Endonezya’da 14 Türk firmasınınca 69,3 milyon \$ tutarında yatırım yapılmıştır. Söz konusu yatırımların en büyüğü Indokordsa tarafından yapılan endüstriyel iplik ve kordbezi üretimi konusundadır. Türk firmaları tarafından yapılan diğer önemli yatırım alanı madenciliktir. Beş Türk firmasınınca kömür çıkarılması konusunda yatırım yapılmış bulunmaktadır.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Ülkemiz menşeli buğday ununun ithalatında Endonezya tarafınca, 17.11.2008 tarihi itibarıyla anti-damping soruşturması başlatılmış olmakla beraber, söz konusu soruşturma tamamlanarak, uygulamaya alınmamıştır.

Diğer taraftan, Endonezya Sanayi Bakanlığı Standardizasyon Merkezi tarafından un ithalatında, Endonezya’daki mevcut standartlara uygunluğu gösteren SNI sertifikası aranmaktadır. Söz konusu sertifikanın alınabilmesi için sözkonusu merkez elemanlarının üretim tesislerini yerinde incelemesi gerekmektedir. Anılan belgenin alınması minimum 2-3 aylık bir süreye ihtiyaç göstermektedir.

Ülkemiz menşeli et ve et mamulleri ile süt ve süt mamullerinin (süt tozu hariç) Endonezya’ya ithalatı ülkemizdeki şap hastalığı gerekçesi gösterilerek yapılamamaktadır.

2009 Kasım ayında yürürlüğe giren uygulama ile Endonezya’ya ithal edilecek bitkisel menşeli taze gıda ithalatında, gıda güvenliği gerekçesiyle, ürünlerin gümrüklerde analize tabi tutulması uygulamasına geçilmiştir. Sözkonusu düzenleme yaş meyve, sebze ve hububatı kapsamaktadır. Ürünler itibarıyla kabul edilebilir azami kalıntı, aflatoksin ve ağır metal oranları düzenlemede yer almaktadır. Menşe ülkenin sözkonusu ürünler için uyguladığı güvenlik kontrol sisteminin Endonezya tarafından tanınması veya iki ülke arasında muadiliet anlaşmasının yapılması durumunda bu uygulamaya müracaat edilmemektedir.

Gıda ürünleri ithalatında, ithalat öncesi ithalatçı tarafından mal bazında Sağlık Bakanlığı’ndan alınan ML (Overseas Mark) uygulaması devam etmekte olup, bu uygulama ithalat prosedürünü zaman olarak uzatmaktadır.

İhracatçılarımızın karşılaştığı diğer bir sorun ise ithalatta gümrük vergilerinin hesaplanmasında asgari birim fiyat uygulamasıdır. Bu uygulamadaki belirsizlikler ihracatımız için engel oluşturmaktadır. Uygulama ile ithalatta alınan gümrük vergileri miktarı arttırılmaktadır.

Endonezya’ya yönelik gıda ürünleri ihracatımızda, ithalatçılar tarafından malın İslami esaslara göre hazırlandığını ve işlendiğini gösterir Helal Sertifikası talep edilmektedir. Helal Sertifikası ithalat sırasında aranan zorunlu bir belge olmamakla birlikte, ürünün ülke içi pazarlamasında çok önemli bir belge niteliğindedir. Endonezya’da anılan belge Endonezya Ulema Konseyi Değerlendirme Kuruluşu’na verilmektedir. Belgenin alınabilmesi için üreticinin müracaatını müteakip Konsey uzmanlarınca üretim tesislerinde gözetim yapılması gerekmektedir. Bu süreç ihracatçılarımıza ilave yük getirmektedir.

Ticari anlaşmazlık halinde, firma alacaklarının yasal olarak takibi ve anlaşmazlıkların halli oldukça uzun zaman almaktadır. Bu itibarla ödeme şekli firmalarımız açısından önem arz etmektedir. Firmalarımız bu hususu dikkate almalıdır. Endonezya’daki mevcut düzenlemelere göre, firmalarımızın dolandırılmaları durumunda, şahsen adli mercilere takip için müracaat etmeleri gerekmektedir. Şahsi müracaat olmaması durumunda takip yapılamamaktadır. Polis araştırması ise çok uzun zaman almakta ve sonucu sınırlı olmaktadır. Bu ülke ile ticari ilişkilerde, karşılıklı temas önemli bir unsurdur.

Ülkemize; klimalar, polyester elyaf, lamine parke, demir ve çelikten boru bağlantıları, polyesterden tekstürize iplik, sentetik ve suni devamsız liflerden iplik, menteşeler ve sabit askılıklar, motosiklet ve bisiklet iç ve dış lastikleri ile cam kapak gibi toplam 10 ürün grubunda Endonezya’dan yapılacak ithalatta anti-damping vergisi mevcuttur.

Uzakdoğu’da bölge içi ticaretin ağırlığı, navlun fiyatları, pazar hakkında ihracatçımızın yeterince bilgi sahibi olmaması ve kısa vadeli bakış açısı ihracatımızın önündeki diğer engellerdir.

İki Ülke Arasındaki Müteahhitlik İlişkileri

Ticaret Müşavirliğimizin kayıtlarına göre ülkede inşaat üstlenmiş Türk firması bulunmamaktadır. Endonezyalı müteahhitlik firmaları Ortadoğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinde de faaliyet göstermekte olup Ortadoğu ülkelerinde Türk firmaları ile işbirliğine olumlu yaklaşmaktadırlar.

Endonezya’da konut ve altyapı inşa ve yenilemesine ihtiyaç önümüzdeki dönemlerde de artarak devam edecektir. Bu konuda yoğun talep bulunmaktadır. Endonezya’da özellikle konut sektöründe deneyimli yerli firmalar faaliyet göstermekte olup avantajlarını ucuz işgücünden almaktadırlar. Türk firmalarının diğer ülkelerde avantaj sağladığı Türk işgücünden bu ülkede yararlanması imkanı sınırlıdır. İnşaat ve teknik müşavirlik sektörü yabancı sermaye sahipliğinin sınırlandığı sektörlerdir.

Türk firmalarının ülke kredileri gibi finansman imkanları ile piyasaya girmeleri halinde projeler üzerinde etkin olabilecekleri düşünülmektedir.

Enerji santrali, köprü gibi yüksek teknoloji gerektiren projelerde yabancı müteahhitlik ve teknik

müşavirlik firmalarına iş imkanı bulunduğu meslek teşekküllerince ifade edilmektedir.

Ayrıca, aşağıda adresi verilen Endonezya Mühendisler Birliği ve Müşavirler Ulusal Birliği ile ülkemizdeki muadil kuruluşların işbirliğini geliştirmeleri iki ülke firmaları arasında bağlantı kurulmasını sağlayacaktır.

-Ministry of Public Works
Jl. Pattimura 20 Kebayoran Baru, Jakarta Selatan 12110
Tel: 021- 724 54 13 Fax: 021-7393853
www.pu.go.id

-Indonesia Contractors Association (Endonezya Mühendisler Birliği)
Wijaya Graha Puri Blok D-1
Jl. Darmawangsa Raya No. 2 Jakarta 12160 - Indonesia
Tel: (62-21) 720 0794, 727 90672
Fax : (62-21) 720 6805
E-mail : akinet@cbn.net.id
akinet@aki.or.id
Web sayfası:www.aki.or.id

-The National Association of Indonesian Consultants (Endonezya Müşavirler Ulusal Birliği)
Jl. Bendungan Hilir Raya No.29 Jakarta Pusat 10210
Tel: (62-21) 573 85 77
Fax : (62-21) 573 34 74
E-mail:inkindo@inkindo.org
Web sayfası:www.inkindo.org

-State Planning Agency (Devlet Planlama Teşkilatı)
Jl.Taman Soerapati No 2 Jakarta
Tel/Fax: 021- 319 34175
www.pkps.bappenas.go.id

- Investment Coordinating Board (Yatırım Koordinasyon Kurulu)
Jl.Gatot Subroto No 44 Jakarta 12190
Tel: 021- 525 2008
Fax: 021- 525 7607
www.bkpm.go.id

İş Konseyi

Türk – Güneydoğu Asya İş Konseyi bünyesinde faaliyet gösteren Türk- Endonezya İş Konseyi bugüne kadar bir İstanbul'da ve iki adet Cakarta'da olmak üzere toplam üç ortak toplantı düzenlemiştir. Konsey'in karşı kanadı ile ilişkilerin yeterince gelişmemesi sonucu ikili faaliyetler 2006 yılına kadar kısıtlı kalmış ancak KADIN (Cakarta Sanayi ve Ticaret Odası) bünyesinde Konsey karşı kanadının yeniden yapılması sonucunda sonraki dönemde yoğun bir programla çalışmalarını sürdürmeye başlamıştır. Uzun dönemde enerji, inşaat, otomotiv yan sanayi, gıda ve gıda makinaları, inşaat malzemeleri sanayiinde işbirliği imkanları bulunmaktadır.

► Pazar ile İlgili Bilgiler

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Her ne kadar Endonezya'da patent, ticari marka, telif hakkı, ticaret sırları, endüstriyel tasarımların korunması alanında çeşitli gelişmeler kaydedilmiş olsa da halen yeterli düzeyde bir koruma bulunmamaktadır.

2001 yılında parlamento tarafından kabul edilen patent kanununa göre patent ihlallerine uygulanan cezalar arttırılmış ve anlaşmazlıkları çözmek için bir bağımsız patent komisyonu kurulmuştur. Ürünler ve üretim yöntemleri bu kanuna göre 20 yıl süreyle korunmaktadır.

Endonezya'nın Telif Hakları Yasası Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni yasa korsanlığa karşı caydırıcı cezalar içermektedir. Hükümet telif hakları korsanlığını önlemeye ilişkin niyetini pek çok kez dile getirmiş olmasına rağmen, bilgisayar programları, müzik kasetleri ve kitap konusundaki telif hakları korsanlığı devam etmektedir.

Halen uygulamada olan Ticari Markalar Kanunu 2001 yılında yürürlüğe girmiş olup ticari marka ihlallerine karşı çeşitli müeyyideleri içermektedir. Bu kanun ticari marka haklarını, ilk kullanım esasına göre değil ilk kim tescil ettirirse esasına göre korumaktadır.

Son olarak ticari sırların Endonezya kanunları tarafından açıkça korunmadığı belirtilmelidir. Endüstriyel tasarımlar, modeller için de yeterli koruma bulunmamaktadır.

Dağıtım Kanalları

1998-99 yıllarında IMF ile yapılan anlaşma ile dağıtım sektörünün liberalizasyonu üzerinde anlaşılmıştır ve aynı yıl hükümet toptan ve perakende dağıtımda yabancılara uygulanan bir çok sınırlamayı

konumlarının, ay pazarında perakende sektörüne bazı belirginleri en üstün ürünleri ile, dışarıya, yabancılar ağılmıştır. Toptancılık sektöründe ise yabancı firmalar Endonezya içinde ürettikleri veya ithal ettikleri malları artık kendileri pazarlayabilmektedirler.

Tüketici Tercihleri

Tüketici Tercihleri

	2006	2007	2008	2009	2010a	2011a	2012a	2013a	2014a
Özel Tüketim (% değişim)	3,2	5,0	5,3	4,9	4,5	5,3	5,4	5,5	5,6
Nüfus (milyon kişi)	231,8	234,7	237,5	240,3	243,0	245,6	248,2	250,8	253,3
Nüfus (% değişim)	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
İşsizlik (%)	10,3	9,1	8,4	7,7	7,2	7,0	6,9	6,8	6,7
Kişi Başına GSYİH (ABD\$)	1.573	1.842	2.150	2.250	2.880	3.230	3.580	3.960	4.390
Kişi Başına GSYİH (Satın Alma Gücü Paritesine Göre, ABD\$)	3.310	3.580	3.830	4.010	4.250	4.500	4.820	5.170	5.580
Toplam gıda, içecek ve tütün harcamaları (milyon\$)	121.113	143.271	158.720	158.937	192.286	207.096	218.374	229.594	242.031
Kişisel harcanabilir gelir(kişi başına)(ABD\$)	719	805	851	810	1.030	1.130	1.200	1.280	1.370
Perakende satışlar(milyon\$)	145.993	173.132	186.601	189.979	237.025	267.911	298.631	333.369	373.184
Perakende satışlar-gıda(milyon\$)	91.412	106.751	113.623	117.662	148.319	170.509	192.980	218.322	247.401
Perakende satışlar-gıda dışı (milyar\$)	54,6	66,4	73,0	72,3	88,7	97,4	105,7	115,0	125,8
Perakende satışlar (2005 fiyatlarına göre, ABD\$)	121.823	135.606	141.153	146.877	152.958	161.498	170.652	180.637	190.847
Perakende satış büyümesi (% değişim)	2,0	11,3	4,1	4,1	4,1	5,6	5,7	5,9	5,7
Giyim pazar talebi (milyon\$)	4.213	4.883	5.593	5.800	7.380	8.400	9.397	10.533	11.837
Ayakkabı pazar talebi (milyon\$)	1.167	1.269	1.395	1.398	1.721	1.896	2.056	2.235	2.437
Ev mobilyaları pazar talebi (milyon\$)	1.762	2.319	2.655	2.725	3.426	3.917	4.402	4.953	5.587
Ev tekstili pazar talebi (milyon\$)	10.521	11.467	12.746	12.923	16.073	17.881	19.568	21.456	23.597
Sabun ve temizlik maddeleri pazar talebi (milyon\$)	554	619	735	769	993	1.149	1.307	1.491	1.706
Elektrikli ev aletleri pazar talebi (milyon\$)	96	113	131	130	163	188	214	244	278
Ses ve video aletleri pazar talebi (milyon\$)	328	411	490	528	694	816	940	1.084	1.252
Toplam tüketim içinde gıda, içecek ve tütün harcamalarının payı (%)	53,0	52,2	51,3	50,2	48,3	46,4	44,3	42,1	40,0
Ortalama kişi başına günlük kalori tüketimi	2.990	3.010	3.030	3.050	3.070	3.090	3.110	3.130	3.160
Ortalama kişi başına günlük protein tüketimi	66,5	67,5	68,5	69,2	70,1	71,1	72,2	73,3	74,4
Kişi başına yıllık et tüketimi (kg)	12,0	12,4	12,7	13,0	13,4	13,7	14,2	14,6	15,1
Kişi başına yıllık meyve tüketimi (kg)	55,9	57,5	59,2	60,2	61,2	62,4	63,6	64,9	66,2
Kişi başına yıllık sebze tüketimi (kg)	31,2	31,6	32,1	32,4	32,8	33,3	33,8	34,3	34,8

Kişi başına yıllık balık tüketimi (kg)	20,9	21,2	21,6	22,0	22,3	22,7	23,1	23,6	24,1
Kişi başına yıllık süt tüketimi (lt)	8,2	8,4	8,7	8,9	9,1	9,4	9,6	9,9	10,2
Kişi başına yıllık çay tüketimi (kg)	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

Kaynak: The Economist Intelligence Unit

a tahmini

Reklam ve Promosyon

Yeni ürünlerin tanıtımı için özellikle Jakarta ve Batı Java gibi satın alım gücünün yüksek olduğu bölgelerde yerel medya ve gazeteler kullanılabilir. Düzenlemelere göre gazeteler toplam içeriğinin ancak %35'ini reklama ayırabilmektedir. Ayrıca gazetelerin sayfa sayısı da 24 olarak sınırlanmıştır. Bu durumda önemli gazetelerin reklam ücretlerinin yüksek olmasına yol açmıştır.

Adres listelerinin doğru ve güncel olması durumunda posta ile pazarlama bir çok durumda etkili olabilmektedir. Yerel pazarlama firmaları da otobüslere, duraklara ve reklam panolarına broşür, slayt, ilan, poster konulması konusunda yardımcı olabilirler. Televizyon reklamları da hızla gelişmektedir.

Ülkede gazeteler, Endonezyaca, Çince veya İngilizce olarak basılmakta ve geniş kitlelerce okunmaktadır. Ülkenin önde gelen gazeteleri Kompas, Republika, Media Indonesia, Koran Tempo, Seputar Indonesia'dır. Belli başlı dergiler ise Gatra, Tempo ve Kontan'dır. Televizyon yayıncılığında özel kanallar mevcuttur. Devlet televizyon kanalı TVRI'dir. Belli başlı özel kanallar ise Metro TV, RCTI, SCTV, Trans TV, TV One, TPI ve Global Tv'dir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Endonezyalı tüketiciler, özellikle düşük ve orta gelir grubu, fiyata ve genel ekonomik eğilimlere çok duyarlı bir yapıya sahiptirler. Bu yüzden ithalatçı firmalar genellikle kaliteden ziyade fiyata dikkat etmektedirler.

Endonezya'da başarılı olmanın diğer anahtar faktörleri sabırlı olmak ve pazarda fiili olarak bulunmaktır. Ülkede bir ofis kuran veya benzeri bir temsilcilik açan firmalar satış amacıyla gelen yılda bir gelen firmalara göre daha başarılı olmaktadır. Endonezyalı tüketiciler marka bağımlılığı ve tanınırlığına önem vermektedirler.

Fiyatlandırmada ürünün dağıtımı, reklam ve imaj da göz önüne alınmalıdır. Ürünün piyasadaki başarısında önemli bir kriter olan fiyatlandırma için pazar araştırması yapılmalıdır. Hem tüketici tercihleri hem de rakiplerin fiyatları incelenmelidir. Bu konuda yerel dağıtım şirketlerinden de bilgi alınabilir.

Satış Sonrası Hizmetler

Bir pazara girişte önemli olan ve başarıyı etkileyen diğer bir kriter ise satış sonrası verilen hizmetler ve tüketicilerin desteklenmesidir. Fakat uzaklık ve maliyeti artırması nedeniyle bu konuda çeşitli sıkıntılar yaşanabilir.

Her ne kadar yerel dağıtım şirketi de bu konuda yardımcı olabilese de o bölgede yerel bir ortakla anlaşılması veya bu amaçla bir hizmet sağlayıcısının kurulması daha etkili olabilir. Endonezyalı tüketiciler satış sonrası hizmetin hem yerel olarak verilmesine hem de çabuk olmasına dikkat etmektedir.

Kamu İhaleleri

Endonezya Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Kamu İhaleleri Anlaşmasını imzalamamıştır. 2004 yılında yayınlanan başkanlık kararı çerçevesinde devlet ihaleleri uygulamalarının kolaylaştırılması ve şeffaflaştırılması hedeflenmiştir. Buna karşın, yeni kurallar hükümet projelerinde yerel kaynak kullanmayı ve yerel payı artırmayı desteklemektedir.

Hükümetin kamu ihaleleri ile ilgili olarak üzerinde çalıştığı son karara göre inşaat ihalelerinde 100 milyar rupiah, mal satın alma ihalelerinde 20 milyar rupiah ve danışmanlık ihalelerinde 10 milyar rupiahın üzerindeki ihalelere yabancı firmalar katılabilecektir. Hükümetin büyük projeleri Devlet Planlama Teşkilatı (BAPPENAS) tarafından yayınlanmaktadır (www.bappenas.go.id).

Kamu tarafından planlanan büyük ihaleler için uluslararası rekabete dayanan ihalelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan inşaat alanında olduğu gibi bazı projelerde yerli mal ve hizmetleri satın alınması ya da ihrac edilmesi koşulu getirilmektedir. Ayrıca yabancı ortak yatırımcılar devletin ilaç satın alma ihalelerine katılamamaktadır.

► İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Uzun vadeli kişisel ilişkilerin oluşturulması hayati önem taşımaktadır. Endonezya iş kültüründe ilişkiler saygı ve güven temeli üzerine oturtulur. Sunuş malzemenizin ve şirket tanıtım broşürünüzün Bahasa diline tercüme edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, resmi bütün temasların bu dilde yapılması gerekir. Bu dilin kullanımı reklamlarda ve yayınlarda zorunludur. Devlete ait kurumlarda İngilizce konuşulsa dahi, toplantılarda Bahasa dili konuşulmaktadır. Ancak toplantılarda İngilizce bilen tercümanlar bulunmaktadır. Endonezya iş kültürü oldukça hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Eğer bir görüşme veya delege grubunun bir parçasıysanız sıradaki yerinizi alınız, çünkü ilk önce çok önemli şahıslar tanıştırlacaktır.

Kartvizitlerinizi renkli ve kabartmalı yapmanız iyi bir hareket olacaktır. Endonezyalılar bu tür süslü kartvizitleri sevmektedirler. Kartınızın bir yüzünün Bahasa diline tercüme edilmesi iyi bir izlenim bırakacaktır. Kartvizitinizi sağ elle ve alıcının yüzüne doğru gelecek şekilde uzatmaya gayret ediniz. Birisinin kartvizitini alınca, kartı dikkatlice incelediğinizi gösteriniz. Çünkü kartı alıp incelemeyen hemen cebinize koymanız saygısızlık olarak kabul edilebilir.

Endonezya iş kültüründe fertten ziyade, grup kararları daha önde gelir. En yaşlı ve yetenekli kişi grupta lider konumundadır. Yöneticiler genellikle önemli ailelerden ve ordudaki yüksek rütbeli kişilerin arasından seçilir.

Toplantılarda Endonezyalı katılımcıların çok az şey konuştuklarını göreceksiniz. Bu suskunluk olumsuz bir şekilde yorumlanmamalıdır. Katılımcılar grupları ile oymbirliğine ulaşana kadar suskun kalacaklardır. Ayrıca Endonezyalılar yumuşak bir şekilde konuşma eğilimi içindedirler. Aynı şekilde hareket etmek için siz de gayret ediniz. Endonezya iş protokolüne göre herhangi bir soruya cevap verecek kişinin saygılı bir şekilde duraksaması beklenmektedir. Bu süre 10-15 saniye kadar sürebilir.

Başarılı bir konuşma yapabilmek için Endonezyalıların kendilerinden üstün, aşağıda veya eşit statüde bir kişiyle görüşüp görüşmediğini bilmesi gereklidir. İnsanlar genellikle statünüzü öğrenene kadar kendilerini rahatsız hissederler.

Eğer cevap verecek kişi kasten sorunuza cevap vermiyorsa, bu "hayır" demenin başka bir yoludur. Endonezyalılar bilmedikleri bir soruya genelde cevap vermemektedirler.

Endonezya iş ahlakında hiyerarşi geçerlidir. Karar verme üst yönetimlerce alınmaktadır.

Büyük şirketlerle randevularınızın en erken 1 hafta öncesinden alınması gerekmektedir. Randevusuz görüşmelerden veya son anda alınan randevulardan iyi sonuçlar elde edilmesi mümkün görünmemektedir.

Endonezya'da iş yapan işadamlarının büyük bir çoğunluğu Çinli Endonezyalıdır. Nüfusun %20 sini oluşturur.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Endonezya'ya girmek isteyen tüm ziyaretçiler geçerli bir pasaport bulundurmak zorundadırlar. İki çeşit vize uygulaması vardır. İlk gruptaki vizeler diplomatik ve resmi vizelerdir. İkinci gruptaki Vizeler transit vizeleri, iş ziyareti vizeleri, sosyo-kültürel ziyaretler için vizeler ve geçici vizeleri içermektedir.

Avrupa Birliği üyesi ülkeler, ABD, Kanada, Avustralya, İskandinavya ve ASEAN pasaportu taşıyanlar dışında herkesten vize istenmektedir. Irian Jaya'yı ziyaret edebilmek için Göçmen Bölümünden özel izin almak gerekmektedir.

Türk vatandaşları için diplomatik, hizmet ve hususi pasaport hamilleri 14 güne kadar olan seyahatlerinde vizeden muaftır. Umumi Pasaport hamilleri vizeye tabidir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Resmi Tatiller (2010)

Ocak 1, Yeni Yıl
Şubat 14, Çin Yeni Yılı
Şubat 26, Hz. Muhammed'in Doğum Günü
Mart 16, Nyepi
Nisan 2, İyi Cuma
Mayıs 13, İsa'nın Göğe Yükselmesi
Mayıs 28, Waisak
Temmuz 10, Miraç Kandili
Ağustos 17, Bağımsızlık Günü
Eylül 10-11, Ramazan Bayramı
Kasım 17, Kurban Bayramı
Aralık 7, Hicri Yeni Yıl
Aralık 25, Noel

Çalışma Saatleri

Kamu	07:30-16:00 (Pazartesi-Cuma)*
Özel	09:00-17:00 (Pazartesi-Cuma)*
Bankalar	09:00-15:00 (Pazartesi-Cuma)*
Mağazalar	10:00-22:00 (Pazartesi-Pazar)

* Cuma günleri saat 12:00-13:00 arası Müslümanlara izin verilmektedir.

Kullanılan Lisan

Resmi dil Bahasa dili olmakla birlikte, İngilizce de konuşulmaktadır. Ülke çapında toplam 300 dil ve lehçe konuşulmaktadır.

Ulaşım

Denizcilik

Endonezya bir adalar ülkesi olmasına rağmen küçük bir okyanus filosu vardır. Büyük gemileri çekebilecek limanları sınırlıdır. Yüklerin birçoğu Singapur'da boşaltılıp küçük gemilerle Endonezya'ya taşınmaktadır. En büyük genel kargo limanı Çakarta'da bulunan Tanjung Priok olup, ülkenin diğer üç büyük yükleme limanları Belawan, Tanjung Perak ve Ujung Pagang limanlarıdır.

Konteyner limanı olarak, Tanjung Priok 2.100.000 (TEU- Twenty Feet Equivaivalent Units) yıllık konteyner yükleme boşaltma yapmaktadır. Diğer limanlardan, Tanjung Perak 1.200.000 TEU'luk işlem yapmaktadır. Belawan 200.000 TEU, Tanjung Emas (Semarang) 260.000 TEU, Makassar 177.000 TEU, Pontianak 93.000 TEU, Panjang 76.000 kapasitelidir.

Hava Ulaştırması

Genel Bilgiler

Anlaşmalar:

HUA (Hava Ulaştırma Anlaşması) Tarih ve yeri: 18 Şubat 1993

MOU (Memorandum of Understanding, Mutabakat Zaptı) Tarih ve yeri: 16 Mayıs 1997

Ticari Haklar

HUA ve MoU'larla belirlenmiş hususlar;

Sefer Yapan Firmaların Listesi

Havayolu Tayini	TEKLİ T A Y İ N			
	Türkiye			Endonezya
Tayin Edilen Hava Yolları	THY			P.T.Garuda Havayolları
Tarifeli Sefer Noktaları	İstanbul			Jakarta
Ara Noktalar (Varsa)	Herhangi bir nokta			Herhangi bir nokta
İleri Noktalar (Varsa)	Herhangi bir nokta			Herhangi bir nokta
Kısıtlamalar; (Kapasite, frekans)(Yolcu)	Haftalık 4 frekans			
Kısıtlamalar; (Kapasite, frekans)(Kargo)				
Mevcut Tarifeli Uçuş Parkur ve Frekans Tablosu:				
Türkiye'den uçuşlar:				
İşletme	Ana Uçuş Parkuru	Ara Noktalar	Öte Noktalar	Uçuş Günleri
THY	İstanbul-Singapur-Jakarta		-	1.2.4.5. ve 7. günler
	Toplam			5
Endonezya'dan Uçuşlar:				
İşletme	Ana Uçuş Parkuru	Ara Noktalar	Öte Noktalar	Uçuş Günleri
P.T.Garuda Havayolları	Sefer gerçekleştirilmemektedir.		-	

Yerel Saat

Batı Endonezya'da (Sumatra ve Java'daki bütün illerle, Batı ve Orta Kalimantan'da bulunan illerde) GMT (Greenwich mean time)'in yedi saat ilerisindedir. Orta Endonezya'da (Doğu ve Güney Kalimantan'da bulunan iller, Sulawesi'deki bütün illerle, Bali, Batı ve Doğu Nusatenggara ile Doğu Timor'da) GMT'nin sekiz saat ilerisindedir. Doğu Endonezya'da Maluku ve Irian Jaya illerini kapsayacak şekilde GMN'in 9 saat ilerisindedir.

Yerel Ölçü Birimleri

Endonezya'da metrik sistem uygulanmaktadır.

Telefon Kodları

Telefon Kodları

Endonezya: 62
Alan kodları

Bandung: 22
Cakarta: 21
Medan: 61
Surabaya: 31

İklim

Ülkenin tropik bir iklimi vardır. Olağan dışı artışlar dışında sıcaklık genellikle 25 C ile 35 C derece arasında değişmektedir. Nem oranı yüzde 75 ile 95 arasında seyretmektedir.

Cakarta için:

En sıcak ay: Nisan-Mayıs (24-31°C günlük minimum ve maksimum ortalamalar)

En soğuk ay: Ocak-Şubat (23-29°C günlük minimum ve maksimum ortalamalar)

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türkiye ile Endonezya arasındaki ticaret dengesi, pek çok Uzakdoğu Asya ülkesiyle olduğu gibi aleyhimize durumdadır. Asya krizi öncesinde 1996 yılında 57 milyon dolara kadar ulaşan ihracatımız kriz sonrasında yarı yarıya düşmüş ve yakın zamana kadar 30 milyon dolar civarında seyretmiştir. Ancak 2003 yılından itibaren artış gösteren ihracatımız 2008 yılında 284 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında küresel krizden etkilenen ihracatımız 251 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. 2010 yılında ise ihracatımız bir önceki yıla göre %35,4 oranında artarak 157,7 milyar A.B.D Doları olarak gerçekleşmiştir.

Endonezya'dan gerçekleştirdiğimiz ithalat yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermektedir. 2008 yılında en üst seviyeye ulaşarak 1,4 milyar ABD Doları üzerinde ithalat gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise krizin etkisiyle 1 milyar ABD Doları seviyesine gerilemiştir. 2010 yılında ise ithalatımız bir önceki yılın aynı dönemine göre %40 oranında artarak 135,6 milyar A.B.D Doları olmuştur. Endonezya'ya ihracatımızda buğday unu ve tütün gibi tarım ürünlerinin yanı sıra tekstil hammaddeleri olan suni ve sentetik lifler ön plana çıkmaktadır. İthalatımızda ise palm yağı ve tekstil hammaddeleri ön plandadır.

Endonezya dünyanın en kalabalık müslüman nüfusunu barındıran ülkedir. Yaşanan iç karışıklıklara rağmen, kaynak zenginliği nedeniyle ekonomisi ayakta kalabilmektedir. Ülkemiz ekonomisinin sektörel yapısıyla oldukça büyük bir benzerlik gösteren Endonezya ile işbirliği yapılabilecek pek çok alan mevcuttur. Türkiye için enerji ekipmanı, inşaat malzemeleri, gıda gibi sektörlerde önemli potansiyel bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca Endonezya'da Türkiye'ye yönelik olumlu bir yaklaşım bulunduğu dile getirilmektedir. Bu nedenle iki ülke arasında başta bankacılık sektörü olmak üzere ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesinde yarar bulunmaktadır.

Endonezya'ya ihracat gerçekleştirmek isteyen Türk firmalarının karşılaştıkları en önemli sorun Singapur ve Hong Kong dışında diğer bölge ülkelerinde olduğu gibi ödeme problemidir. İki ülke bankacılık sektörleri arasındaki ilişkilerin gelişmemiş olması, Endonezya'nın ülke kredibilitésinin özellikle son yıllarda giderek azalması nedeni ile hemen hemen hiçbir Türk bankası Endonezya'dan gelen akreditifleri kabul etmemekte, Endonezya tarafı da akreditiflere teyit eklememekte, hatta akreditif açmakta bile zorlanmaktadır. Bu durumda Türk firmaları ya üçüncü ülkeler vasıtası ile bu ülkeye mal satmaya çalışmakta (Singapur, Hong Kong ve Avrupa ülkeleri) veya teyitsiz akreditif ile çalışmaktadır.

► Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Un	1101	Buğday Unu	223,2	131,2	600,0	5,8	6,31	-18,0	9,1	14,1	Türkiye(52,9), Sri Lanka(25,3), Belçika(12), Avustralya(7,7), Japonya(%1)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0
Endüstriyel Bitkiler	2401	Tütün	290,2	32,5	401,3	2,4	116,4	-12,0	1,9	3,8	Çin(44,9), Brezilya(12,1), ABD(%10), Türkiye(7,6), Hindistan(%3,3)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0
Yaş Meyve ve Sebze	0805	Narenciye	183,1	0,1	862,4	1,7	334,0	57	0	0,01	Çin(89,1), Avustralya(5,3), Arjantin(2,0), G.Afrika(1,4), A.B.D(1,2)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0
Maya	2102	Maya	22,1	1,4	177,1	1,3	48,0	11,0	0,2	0,2	Fransa(43,7), İngiltere(25,7), Çin(%13,7), Brezilya(5,9), Belçika(4)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1806	Çikolatalı Mamuller	21,6	0,09	364,5	0,1		-45	0	0	Malezya(42,2), Singapur(25), Almanya(5,7), Avustralya(5,6), İsviçre(5,4)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0
Zeytinyağı	1509	Zeytinyağı	1,7	0,2	64,2	0	-15,2	-21,0	0,04	0,05	İspanya(48,6), İtalya(38,3), Türkiye(7,1), Avustralya(3,2), Singapur(1)	MFN%0
Makarna	1902	Makarna	9,0	0,2	185,9	0,1	25,6	-25,0	0,02	0	Çin(48,9), G.Kore(11,7), Avustralya(10,9), İtalya(%7,5), Malezya(4,4)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0
Sert Kabuklu Meyveler	080222	Fındık	0,2	0,2	892,2	0	56,4	1.300,0	0	0	Türkiye(94,6), A.B.D(3,1), Avustralya(2,2)	MFN(Türkiye dahil) %5, ASEAN %0

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TÜİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 12 aylıktır.

Endüstriyel Bitkiler

ENDÜSTRİYEL BİTKİLER

Tütün

Endonezya'da tütün mamulleri satışı 2009 yılında 36 milyar Rupiah seviyesinde bulunmaktadır. Ülkede bir çok önemli sigara markası uygun fiyatlarla piyasaya arz edilmiş durumdadır. Kırsal kesimde gelir düzeyinin düşüklüğü nedeniyle elle sarılan sigaralar tercih edilmektedir.

Nargile tütünü tüketimi özellikle şehirlerde artmakla birlikte genel tüketimin çok sınırlı bir miktarını oluşturmaktadır.

Tütün mamullerinin dağıtımını düzenleyen yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Üreticiler ürünlerinin modern ve geleneksel perakende satış kanallarında olabildiğince yer almasını sağlama çabasıdadır. BAT Indonesia Tbk ve yerli üretici Taru Martini piyasayı kontrol etmektedir.

Endonezya'da 2008 rakamlarına göre toplam yetişkin nüfusun %30,5'i tütün mamullerini düzenli olarak kullanmaktadır. Bu oran erkeklerde %56,1'e çıkarken, kadınlarda sadece %5,5'dir. 2003 yılında toplam nüfusun tütün mamullerini kullanma oranı %30,9 iken hükümetin çeşitli kampanyaları ve vergi artırımları neticesinde 2008 yılında bir azalma meydana gelmiştir. Önümüzdeki dönemde kullanımın sınırlı düzeyde artması beklenilmektedir.

Hükümetin önümüzdeki dönemde sınırlı sayıda sigara karşıtı faaliyetlere girmesi beklenmektedir. Kapalı alanlarda sigaranın yasaklanması gibi kararların alınması kısa vadede beklenmemektedir. Hükümetin tütün mamullerinden yüksek vergi geliri elde etmesi de bu beklentilerin sebeplerinden birisidir.

2009 yılında Endonezya 290,2 milyon A.B.D Dolarlık tütün ithalatı gerçekleştirmiş olup, Çin %44,9'luk oranla 1. tedarikçi ülke konumundadır. Bunu sırasıyla, Brezilya (%12,1), A.B.D (%10), Türkiye (%7,6) ve Hindistan (%3,3) izlemektedir. Türkiye tütünde 4. tedarikçi olup, 2009 yılında Endonezya'ya 15,0 milyon A.B.D Doları, 2010 yılında ise 32,5 milyon A.B.D.Doları tutarında tütün ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Makarna

Batılı tüketim tarzının ülkede yaygın hale gelmeye başlamasıyla, makarna tüketimi artan bir gıda ürünü olmuştur.

2010 yılı toplam makarna satışları miktar olarak 4.351 ton, değer olarak 156 milyar Rupiah seviyesindedir. Makarna piyasaya yeni giren ürün konumundadır. Piyasanın %50'si yerli üretici Indofood, Sukses Makmur Tbk tarafından kontrol edilmektedir. İthal markalar San Remo Macaroni %5, Nestle Italiana %2,5, Barilla Holding %2 pazar payına sahiptir. 2015 yılında satışların 5.800 tona ulaşması beklenilmektedir. İthal ürünler yerli ürünlere göre daha pahalıdır.

Ülkede kuru makarna tüketime konu olan tek ürün konumundadır. Makarna tüketimi çoğunlukla şehirli halk tarafından yapılmaktadır. Burgu gibi kısa kesilmiş makarnalar en çok tüketilen çeşittir. İkinci olarak spagetti türü makarnalar tercih edilmektedir.

Endonezya'nın gelişen perakende piyasası makarnanın da içinde bulunduğu paketlenmiş gıda sektörünün hızla gelişmesine neden olmuştur.

2009 yılında Endonezya 9,0 milyon A.B.D Doları makarna ithalatı gerçekleştirmiştir. Çin (%48,9) ile ilk tedarikçidir. Diğer tedarikçiler ise sırasıyla, Güney Kore (%11,3), Avustralya (10,9), İtalya (%7,5) ve Malezya (%4,4)'dür. 2009 yılında Türkiye'den Endonezya'ya 136,9 bin, 2010 yılında ise 172,0 bin A.B.D Doları tutarında makarna ihracatı gerçekleştirilmiş olup, uzun vadede ülkemizin bu ürünlerdeki ihracatının artırılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Endonezya'nın makarna ithalatında Türkiye 11. tedarikçidir.

Maya

Endonezya'da ekmekçilik sektörünün son yıllarda gelişmesi ve tüketicilerin farklı ekmekçilik mamullerine ilgi göstermeye başlamış olmaları nedeniyle, ekmekçi mayasına olan talep artmıştır.

2009 yılında Endonezya 22,1 milyon A.B.D Doları maya ithalatı gerçekleştirmiştir. İthalat ağırlıklı olarak Fransa (%43,7), İngiltere (25,7), Çin (%13,7), Brezilya (%5,9) ve Belçika (%4)'dan gerçekleştirilmektedir. 2009 yılında Türkiye'den Endonezya'ya 1 milyon A.B.D Doları, 2010 yılında ise 1,4 milyon A.B.D Doları maya ihracatı gerçekleştirilmiş olup, ülkemizin bu ürünlerdeki ihracatının artırılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Endonezya'nın maya ithalatında Türkiye 8. tedarikçidir.

Sert Kabuklu Meyveler

Findık

Endonezya'da kaju cevizi üretimi yıllık yaklaşık 140.000 ton civarındadır. Üretilen şekerli ve çikolatalı mamullerde genellikle kaju cevizi kullanılmaktadır. Ürün çeşitlendirmesi yapılması amacıyla kaju yerine

İnhoık kulanımınaşı konusuna tanıımı yapılabılması mümkündür.

Fındık içeren çikolatalı ürünler marketlerde bulunmaktadır. Özellikle Avrupa menşeli çikolatalı ürünler ve Endonezya'da üretilen bir kısım çikolatalı mamuller fındık içermektedir.

2009 yılında Endonezya 224 bin A.B.D Doları fındık ithalatı gerçekleştirmiştir. Bu miktar son derece düşüktür. Türkiye % 94,6 oranla 1. tedarikçi ülkedir. A.B.D (%3,1) ve Avustralya (%2,2) diğer tedarikçi ülkelerdir.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

ÇİKOLATALI MAMULLER

Çikolatalı mamullerin 2010 yılı satışları bir önceki yıla göre %10 artarak 6.410 milyar Rupiah'a ulaşmıştır. 2010 yılı satışları miktar olarak 62.728 ton'dur. Tablet çikolatalar toplam satışların %45'ini oluşturmaktadır. Modern perakende satış dükkanlarının artışı neticesinde tüketimde de hızlı artış görülmektedir. Tropikal iklim ürünlerinin serin ve kuru yerlerde muhafazasını gerektirmektedir. Çikolatalı mamullerin şekerleme ürünlerine göre yüksek olan fiyatları bu ürünlerin orta ve üst gelir gruplarının tüketimini sağlamaktadır. Ekonomik ürünler dolgu malzemeli bisküviler ile rekabet etmektedir. Çikolatalı ürünler özellikle bayan tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Şeker Bayramında tüketimde artış görülmektedir. Sütlü çikolatalar, siyah ve düz beyaz çikolataya göre tüketici tarafından tercih edilen ürünlerdir.

Halkın gelirindeki artış ve modern perakende zincirinin genişlemesi ile ürün satışlarının önümüzdeki yıllarda artması beklenilmektedir. 2015 yılına kadar satışların miktar olarak %18 artması beklenmektedir. Piyasadaki en önemli üreticilerden Ceres PT pazar payı %50, Mayora Indan Tbk'nın %12,56, Cadbury Indonesia'nın %8,14, Garuda Food Group'un %5,58'dir.

En önemli markalar ve pazar payları Silver Queen %19,2, Beng-Beng %10,3, Delgi 7,5, Top %7,5, Cha. Cha %5,91 şeklindedir.

2009 yılında Endonezya 21,6 milyon A.B.D Doları çikolatalı mamuller ithalatı gerçekleştirmiştir. Malezya (%44,2) ile ilk tedarikçidir. Diğer tedarikçiler ise sırasıyla, Sinapur (%25), Almanya (5,7), Avustralya (%5,6) ve İsviçre (%5,4)'dir. 2010 yılında Türkiye'den Endonezya'ya 95,6 bin A.B.D Doları tutarında çikolatalı mamuller ihracatı gerçekleştirilmiş olup, uzun vadede ülkemizin bu üründeki ihracatının artırılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Un

Endonezya un ihtiyacını tamamen ithalata karşılıktaştır. Yeme alışkanlığı olarak şehriye (noddle) ön plana çıkmaktadır. Kahvaltıda dahil olmak üzere üç öğün şehriye tüketimi mevcuttur. Bu durum un tüketimini artırmaktadır.

Şehriye satışları 2010 yılında 18,2 trilyon Rupiah'a (yaklaşık 2 milyar \$) ulaşmıştır. Sıcak su ilavesi ile hazırlanan şehriye tipi en yaygın olarak kullanılan çeşittir. Satışların %95'ini bu ürün oluşturmaktadır. Indofood, Sukses Makmur Tbk pazarın %74'ünü kontrol etmektedir. Tüketicide markaya bağımlılık bulunmaktadır. 2010 yılı satışları miktar olarak 1.200.000 ton'dur. Satışların %70'i küçük bakkallar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Ekmekçi mamulleri, Endonezya'da özellikle şehirlerde ara öğünlerde tüketilen ürünlerdir. Endonezya'da ekmek, pasta ve keklerden oluşan ekmekçi mamullerinin toplam satış hacmi 2009 yılında 14 trilyon Rupiah'a (yaklaşık 1,5 milyar dolar) ulaşmıştır. 2014 yılına kadar bu ürünlerin toplam satış hacminin 16 trilyon Rupiah'a (1,7 milyar dolar) ulaşması beklenmektedir. 2004/09 döneminde değer olarak yıllık ortalama %12 büyüyen ekmekçi mamulleri satış hacminin, küresel kriz nedeniyle tasarruf eğiliminin artması ve hammadde fiyatlarındaki artış nedeniyle 2009/14 döneminde yıllık ortalama %2,8 oranında artması beklenmektedir. Miktar olarak 2009 yılında ekmekçi mamulleri tüketimi 841.100 ton'dur.

Beyaz ekmek Endonezya pazarında en çok tüketilen ekmek çeşididir. 2009 yılında beyaz ekmeğin ekmek satışı içindeki payı %57'dir.

2009 yılında Endonezya 223,2 milyon A.B.D Dolarlık un ithalatı gerçekleştirmiş olup, Türkiye %52,2'lik oranla 1. tedarikçi ülke konumundadır. Bunu sırasıyla, Sri Lanka (%25,3), Belçika (%12), Avustralya (%7,7) ve Japonya (%1) izlemektedir. Türkiye 2009 yılında Endonezya'ya 123,4 milyon A.B.D. Doları, 2010 yılında ise 131,2 milyon A.B.D Doları tutarında un ihracatı gerçekleştirmiştir.

Yaş Meyve Sebze

Narenciye

2009 yılında Endonezya 183,1 milyon A.B.D Doları narenciye ithalatı gerçekleştirmiştir. En çok ithalatın yapıldığı ülke %89,1 ile Çin'dir. Bunu sırasıyla Avustralya (%5,3), Arjantin (%2,0), Güney Afrika (%1,4) ve A.B.D (%1,2) izlemektedir. 2010 yılında Endonezya'ya Türkiye'den 119,5 bin A.B.D Doları narenciye ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Ancak, Endonezya'ya narenciye ihracatımızın düşük olmasına rağmen, ülkemizin bu üründeki ihracatı gerçekleştirilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Zeytinyağı

Ülkemiz İspanya ve İtalya'nın ardından Endonezya zeytinyağı pazarında üçüncü önemli tedarikçi konumunda bulunmakta olup, sağlıklı tüketim eğilimleri sonucu özellikle orta ve üst gelir grubunda zeytinyağı pazarının genişlediği görölmektedir.

2005 yılında 1.400 ton olan satışlar 2010 yılında 1.700 ton olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılı satış tutarı 189 milyar Rupiah'tır.

Endonezya'nın 2005/10 döneminde zeytinyağı tüketimi %19,3 oranında artmıştır. Zeytinyağı tüketimi 2010 yılında hacim olarak %3, değer olarak %8 oranında büyümüştür. Önümüzdeki dönemde de tüketimin 2015 yılına kadar hacim olarak yıllık ortalama %2, değer olarak %1,5 oranında artması beklenmektedir.

2009 yılında Endonezya 1,7 milyon A.B.D Doları zeytinyağı ithalatı gerçekleştirmiş olup, %48,6 oranla İspanya 1. tedarikçidir. Diğer tedarikçiler ise sırasıyla, İtalya (%38,3), Türkiye (%7,1), Avustralya (%3,2) ve Malezya (%1)'dir.

Türkiye zeytinyağında 3. tedarikçi olup, 2009 yılında Endonezya'ya 164,9 bin A.B.D Doları zeytinyağı ihracatı gerçekleştirmiştir. 2010 yılında ise 139,7 bin A.B.D Doları ihracat söz konusudur.

Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye ve Rakip Ülkeler Uyguladığı Gümrük Oranları
Petrol Ürünleri	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	10.841,0	0,02	4.000,0	2,3	-98,50	-46	0	0	Singapur(56,5), Kuveyt(12,1), Malezya(11,2), Kore(7,3), Tayvan(3,5), Çin(2,5)	MFN(0), ASEAN(0)
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8708	Kara taşıtları için aksam, parçalar	1.031,5	1,4	2.672,6	0,5	87,6	-60	0,07	0,3	Japonya(40,5), Tayland(30,6), Çin(4,9), A.B.D(4,8), Malezya(4,7)	MFN(0-15), ASEAN(0)
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	1.209,8	0	3.333,8	1,6	0	-35	0	0	Japonya(51,9), Tayland(12,9), , Singapur(7,1), Hindistan(6,7), İsveç(4,9)	MFN(0-15-40-4), ASEAN(0)
Demir Çelik	7207	Demir/Alaşımsız Çelikten yarı mamuller	903,2	4,1	1.932,7	4,1	-78,7	-56	0	0	Ukrayna(33,6), Brezilya(28,4), Rusya(13,8), Hindistan(4,7), Avusturalya(4,1)	MFN(0), ASEAN(0)
Demir Çelik	7208	Demir/Çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600 mmden fazla	569,8	0	597,5	1,3		-58	0	0	Japonya(33,5), Kore(13,3), Malezya(9,9), Tayvan(9,8), Singapur(8,3)	MFN(0), ASEAN(0)
Elyaf ve İplik	5201	Pamuk(kardesiz, taranmamış)	765,3	0	64,2	9,5		-36	0	0	ABD(33,9), Brezilya(21,7), Avusturalya(15), Hindistan(6,5), Pakistan(%2,3)	MFN(0), ASEAN(0)
İş ve Maden Makinaları	8431	Ağır iş makine ve cihazlarının aksamı, parçaları	733,5	0,7	453,6	1,5	441,3	-34	0	0,02	A.B.D(22,4), Singapur(20,9), Çin(13,7), Japonya(12,9), Avusturalya(6,1)	MFN(0-10), ASEAN(0)
Tarım Alet ve Makineleri	8701	Traktörler	40,3	2,5	271,1	0,1	126,2	-33	0	0,2	İsveç(20,7), Brezilya(14,7), Meksika(14,3), Çin(11,1), A.B.D(9,7)	MFN(0-5-15), ASEAN(0)
Maden ve Mineraller	2529	Feldispat	17,4	1,9	104,8	1,9	2,26	-33	0,09	0,1	Çin(25,1), Hindistan(19,7), Malezya(17,5), Türkiye(12,5), Tayland(7,4)	MFN(0), ASEAN(0)
Doğal Taşlar	6802	İşlenmiş mermer, traverten	12,4	4,0	813,6	0,1	-2,1	-24	0,06	0,3	Çin(52,8), Hindistan(16,1), İtalya (12), Japonya(10,3), Türkiye(3,1),	MFN(0), ASEAN(0)
Doğal Taşlar	2515	Ham-Blok mermer	9,2	3,2	726,5	0,6	77,5	-41	0,2	0,5	Çin(35), İtalya(25,3), Türkiye(24,1), Yunanistan(4), Portekiz(3,6)	MFN(5), ASEAN(0)

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TÜİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 12 aylıktır.

Demir Çelik

Demir Çelik (GTİP: 7207,7208)

World Steel Association'dan alınan verilere göre; 2009 yılında Endonezya 4 milyon ton ham çelik üretimi gerçekleştirmiştir. 2009 yılında yarı ve nihai mamul ihracatı 1,1 milyon ton iken ithalatı 5,7 milyon ton olmuştur. İthalatın 763 bin tonu uzun ürünler, 2,2 milyon tonu düz ürünler, 2,0 milyon tonu ise yassı ürünlere aittir. Endonezya'nın 2009 yılı ham çelik tüketimi 7,2 milyon ton olup kişi başına düşen ham çelik tüketimi ise 30,1 kg olmuştur. Yıllık nihai mamul tüketimi 6,3 milyon ton kişi başına düşen nihai mamul çelik tüketimi ise 26,6 kg'dır.

2009 yılında Endonezya, demir çelik ürünlerinden GTİP 7207 ürün grubunda 903,2 milyon A.B.D Doları, 7208 grubunda 569,8 milyon A.B.D Doları ithalat gerçekleştirmiştir. Demir-çelikten yarı mamul ithalatında Ukrayna (%33), Brezilya (%28,4), Rusya Federasyonu (%13,8), Hindistan (%4,7) ve Avustralya (%4,1) oran ile önemli tedarikçileridir. Türkiye bu ürün grubunda 8. tedarikçi olup, 2009 yılında Endonezya'ya 20 milyon A.B.D Doları ihracat gerçekleştirilmiştir. 2010 yılında bir önceki yıla oranla ihracatımız %78,7 oranında azalarak 4,1 milyon ABD Doları olmuştur.

Demir-çelik yassı mamullerde GTİP 7208 ürün grubunda ise en önemli tedarikçiler Japonya(%33,5), Güney Kore (%13,3) ve Malezya (%9,9), Tayvan(%9,8) ve Singapur (%8,3) olmuştur. 2009 yılında Türkiye'nin bu ürün grubunda ihracatı %100 artarak 2 milyon ABD Dolarına yükselmiştir. Türkiye bu ürün grubunda 15. tedarikçidir.

Dünya demir çelik ihracatında ilk altı büyük ülke arasında yer alan Türkiye'nin, Endonezya pazarında daha büyük bir paya sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Asya kıtasının yükselen ülkeleri arasında yer alan Endonezya pazarında Türkiye'nin özellikle boru ve tüpler, soğuk hadde sac, nervürlü inşaat demiri, çelik çubuk-filmaşın, soğuk haddelenmiş çelik ürünleri ve demir çelik profil ürünlerinde ihracat potansiyeli yüksektir. Türkiye'nin bu ürünlerde pazar payını daha da artırma imkanı bulunmaktadır. Bu yönde ülkede yapılacak fuar katılımı, tanıtım, pazarlama ve ticaret heyeti faaliyetlerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Doğal Taşlar

İşlenmiş Mermer ve Traverten (GTİP: 6802)

Doğal taşların başlıca kullanım alanı inşaat sektörüdür. Bu nedenle Endonezya inşaat sektörünün gelişimi, doğal taş alımında kilit rol oynamaktadır. İnşaat sektörü, küresel ekonomik krizin etkisiyle 2008-2009 döneminde dünya genelinde daralma gösterse de 2010 yılı içinde ekonominin düzelmeye başlamasıyla beraber sektörde canlanma olması beklenmektedir. 2004 yılında meydana gelen ve yaklaşık 200 bin kişinin yaşamını yitirdiği deprem ve tsunami felaketinin ardından önümüzdeki beş yıllık döneme yayılan altyapı ve inşaat faaliyetleri bu alanlarda talebi artıracaktır. Bu artışa bağlı olarak önümüzdeki dönemlerde bu bölgenin hem Türk müteahhitlik firmaları için hem de doğal taş gibi inşaat malzemeleri ihracatı yapan firmalar için önemli bir pazar olacağını düşündürmektedir.

Endonezya 2009 yılında 12,4 milyon ABD Doları işlenmiş doğal taş ithalatı yapmıştır. Dünya ithalatındaki payı %0,1'dir. İthalatta Çin (%52,8), Hindistan (%16,1), İtalya (%12), Japonya (10,3) ve Türkiye (%3,1) önemli ülkelerdir. Türkiye, %3,1'lik pazar payı ile beşinci sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin 2009 yılında Endonezya'ya gerçekleştirdiği işlenmiş doğal taş ihracatı %11'lik artış göstermiştir. İhracatta öne çıkan ürünler 680291 gtip numarasında yer alan işlenmiş/yontulmuş mermer-traverten-su mermeri grubu olmuştur.

Türkiye'nin doğal taş üretimi konusunda dünya ticaretindeki önemi, büyüyen Endonezya ekonomisi ve yapılması planlanan altyapı çalışmaları düşünüldüğünde Endonezya pazarının önemini sürdüreceği düşünülmektedir.

Blok Mermer ve Traverten(Gtip:2515)

Endonezya 2009 yılında 9,2 milyon ABD Doları ham-blok doğal taş ithalatı yapmıştır. Dünya ithalatındaki payı ise %0,6'dır. Endonezya'nın ithalatında Çin (%35), İtalya (%25,3) ve Türkiye (%24,1) ilk üç sırayı paylaşmıştır.

Türkiye'nin 2009 yılında Endonezya'ya gerçekleştirdiği ham-blok doğal taş ihracatı %29 azalmış ve 2 milyon ABD Dolarına gerilemiştir. 2010 yılında ise ihracatımız bir önceki yıla göre %77,5 oranında artarak 3,2 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. İhracatta öne çıkan ürünler 251511 GTİP numarasında yer alan ham-blok mermer-traverten-su mermeri grubu olmuştur.

Elyaf ve İplik

Elyaf ve İplik(GTİP:5201)

Endonezya'da, tekstil ve hazır giyim sanayi de hızla gelişmekte olup, ihracatta önemli bir paya sahiptir. Tekstil sanayi için ihtiyaç duyduğu bazı iplik ve kumaşların ithalatını yapmaktadır. Türkiye'den en çok GTİP 5201 'de yer alan pamuk ithalatı yapılmaktadır.

Endonezya'nın bu ürün grubundaki ithalatı 2009 yılında 765,3 milyon ABD Doları'dır. A.B.D (%33,9), Brezilya (%21,7), Avustralya (%15), Hindistan (%6,5) ve Pakistan (%2,3) önemli tedarikçi ülkelerdir.

Türkiye, 2009 yılında toplam 62 milyon ABD dolarlık; Endonezya'ya ise 715,6 bin ABD Dolarlık pamuk ihracatı gerçekleştirmiştir. Endonezya pazarındaki payımız düşük olmakla beraber, uzun vadede Türk

İhracatçıların pazar payını artıracağı düşünülmektedir.

İş ve Maden Makineleri

İş ve Maden Makineleri (GTİP:8431)

Hızla gelişen Asya ülkeleri arasında yer alan Endonezya'da inşaat makinesi sektörünün 2013 yılına kadar hızla büyümesi beklenmektedir. Endonezya 2009 yılında 733,5 milyon ABD Dolarlık ağır iş makinesi ve parçaları ithalatı yapmıştır. A.B.D (%22,4), Singapur (%20,9), Çin (%13,7), Japonya (%12,9) ve Avustralya (%6,1) önemli tedarikçileridir. Türkiye'nin bu ürün grubunda 2010 yılında Endonezya'ya 698,6 Bin A.B.D Doları ihracat gerçekleştirmiştir.

Maden ve Mineraller

Maden ve Mineraller (GTİP:2529)

Endonezya zengin yeraltı kaynaklarına sahiptir. Halen bilinen ve işlenen madenler de oldukça zengindir. Maden, doğal gaz ve petrol üretimi ülke ekonomisinde önemli bir paya sahiptir. Alüminyum, bakır, altın, kömür ve nikel üretimin fazla olduğu madenler arasındadır.

Endüstriyel mineraller arasında yer alan feldispat özellikle cam sanayi, seramik sanayi, kaynak elektrotları ve boya sanayinde kullanılan önemli bir endüstriyel hammaddedir. Türkiye 130 milyon tonluk rezervle dünya toplam rezervleri içinde %10'luk paya sahiptir.

Endonezya 2009 yılında 17,4 milyon ABD Doları feldispat ithalatı gerçekleştirmiştir. Söz konusu ürünün ithalatında %25,1'lik pay ile Çin birinci sırada yer almakta olup, bunu sırasıyla Hindistan (%19,7), Malezya (%17,5), Türkiye(%10) ve Tayland (%7,4) izlemektedir. Türkiye 4. tedarikçi ülkedir.

2009 yılında Türkiye'nin Endonezya'ya gerçekleştirdiği feldispat ihracatı bir önceki yıla göre %13 artarak 1,9 milyon dolara yükselmiştir. 2010 yılında ise Endonezya'ya feldispat ihracatımız 1,9 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Feldispat üretimi ve ihracatında dünya sıralamasında ilk üç sırada yer alan Türkiye'nin Endonezya pazarındaki payını artırabileceği düşünülmektedir.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

Otomotiv Ana Ve Yan Sanayi (Ana sanayi GTİP: 8701, 8702, 8703, 8704, 8705, 8709) (Yan sanayi GTİP: 4011, 4012, 4013, 40169930, 40169952, 681310, 7007, 700910, 8407, 8408, 8409, 841330, 841581, 841582, 841583, 842123, 842131, 8482, 8483, 8484, 8507, 8511, 8512, 8706, 8707, 8708, 940120)

Endonezya taşıt ihracat hacmi, üretimin sadece iç piyasa talebini karşılaması nedeniyle oldukça düşüktü. Ancak 2003 yılında Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) anlaşmasının imzalanması ile sektörde kayda değer bir büyüme sağlanmıştır. Endonezya'daki araç endüstrisi geleneksel olarak yabancı otomobil üreticileri ve yerli üreticiler arasındaki ortak girişimler (JVs) ile karakterize edilmiştir. Araç mülkiyeti ve montajı kontrollü olarak yabancı firmalara devredilmiştir. Günümüzde Endonezya şimdi Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ülkeleri arasında Tayland arkasında içinde en büyük ikinci araç pazarına sahiptir.

Endonezya araç yoğunluğu 1.000 kişi başına 5 taşıt olacak şekilde dünyadaki en düşük orana sahiptir. Araç parkında en önemli yoğunluk hafif ticari araçlara aittir. Talepteki bu yoğunluğun en önemli sebebi bu araçların ülkedeki popüleritesinin yüksek olmasıdır. Endonezya otomotiv pazarında siyasi istikrar ve ekonomik kalkınmaya bağlı olarak faiz oranlarının düşmesi ve alım gücünün yükselmesi ile büyüme beklenmektedir. Endonezya'nın büyük nüfus daha da piyasanın uzun vadeli büyüme beklentilerini artırmaktadır.

Endonezya'daki araç pazarında hafif ticari araç (LCVs) hakimdir. 2008 yılında toplam satışlarının yaklaşık %68'i hafif ticari araçlara aittir. 2001 yılındaki ani düşüşün ardından, düşük faiz oranları, Rupiah'ın istikrarlı gidişatı ve sakin geçen seçimler ile 2004 yılında tüketicinin güveni yeniden kazanılmıştır. Ancak 2005 yılında hükümetin benzin fiyatlarını %125 artırması ile 2006 yılında araç satışları %40 oranında düşmüştür. 2007 yılında kredi ortamının düzelmesi ile satışlara tekrar yükselmiştir. 2008 yılında satışlar %38 artarak 607.805 adete ulaşmıştır. Satışlarda yakıt verimliliği ve düşük tüketim vergisi nedeniyle küçük araçlar, tercih edilmiştir. Honda Jazz, Toyota Vios ve Suzuki Swift gibi modellerin popülerliği binek otomobil pazarı arasında artmaya devam etmiştir. İnşaat sektörü, madencilik sektörü, petrol ve gaz sanayindeki gelişmeye bağlı olarak ağır kamyon ve otobüs satışları 2008 yılında %44 artış kaydetmiştir.

Endonezya yolcu araçlarında en önemli markalar Honda, Toyota, Suzuki, Hyundai, Mercedes-Benz, Kia, Daihatsu, Proton, Chevrolet ve Chery olarak sıralanmıştır. Honda %33'lük payı ile lider markalar arasında ilk sırada yer almıştır. Hafif ticari araçlar arasında pazarda hakim markalar; Toyota(41), Daihatsu(17), Suzuki(11), Mitsubishi(10), Nissan(7), Honda(4), Isuzu(4), Ford(2), Hino(1) ve Hyundai(1) olarak sıralanmıştır. Kamyon markaları arasında Mitsubishi Fuso, Hino, Isuzu, Toyota, Nissan Diesel, Mercedes-Benz, Hyundai, Perkasa, Scania ve Volvo önemli pazar payına sahiptir.

Oto yedek parça tedarikçileri 1998 yılında Asya da görülen mali krizden büyük zarar görmüş ve %80 oranında küçülme yaşamıştır. Ekonomik kriz ve ardından gelen siyasi huzursuzluk yatırımların diğer Asya ülkelerine yönelmesine neden olmuştur. Ancak 2000 yılında Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) Serbest Ticaret Anlaşması (AFTA)'nın sağlanması ile sektör yükselişe geçmiştir. Yedek parça

sektöründe büyük yerel gruplar ve çok sayıdaki yabancı ortak girişimleri birlikte çalışmaktadır.

2010 yılında Türkiye'nin Endonezya'ya ihrac ettiği otomotiv ana ve yan sanayi ürünleri arasında gtip:8708 ve 8704 grubunda yer alan ürünler yer almıştır. Endonezya'nın 2009 yılında bu ürünlere ait ithalatı sırasıyla 1,0 milyar ABD Doları ve 1,2 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Endonezya'nın kara taşıtları için aksam ve parçaları ithalatında Japonya %40,5'lik pazar payı ile ilk sırada yer almaktadır. Tayland (%30,6), Çin (%4,9), A.B.D (%4,8) ve Malezya (%4,7) diğer önemli tedarikçiler olmuştur. 2010 yılında Türkiye'nin Endonezya'ya kara taşıtları için aksam ve parçaları ihracatı bir önceki yıla göre %87,6 oranında artarak 1,4 milyon ABD Dolarına ulaşmıştır.

8704 GTİP numarasında yer alan ürünlerin ithalatında Japonya %51,9' luk pay ile ilk sırada yer almıştır. Tayland (%12,9), Singapur (%7,1), Hindistan (%6,7), İsveç (%4,9) diğer önemli tedarikçilerdir. 2009 ve 2010 yıllarında Türkiye'nin Endonezya'ya ihracatı olmamakla beraber uzun vadede ihracat potansiyelimizin olduğu düşünülmektedir.

Petrol Ürünleri

Petrol Ürünleri(GTİP: 2710)

Petrol rafinerilerinin ana ürünleri, petrokimyasal ürünler, asfalt, mazot, fuel oil, benzin, gaz yağı, sıvılaştırılmış petrol gazı, kayağarlaştırıcı maddeler, parafin ve katrandır. Tüpraş Türkiye'de petrol ürünleri üretimi konusunda tek üretici olup; Türkiye genelinde 36 çeşit petrol ürününün tedarikini yapmaktadır. Tüpraş yıllık 28,1 milyon tonluk rafinaj ve 50 bin tonluk petrokimya kapasitesine sahiptir.

Endonezya'nın yıllık petrol üretimi yaklaşık 50 milyon ton olup; özellikle Sumatra ve Kalimantan bölgelerinden elde edilmektedir. Central Sumatra en büyük petrol rezervine sahip bölgedir. Günümüzde en büyük petrol üretici ve ihracatçılarından biri olan Endonezya'nın petrol rezervlerinin her yıl azaldığı ve 20 yıllık süre içinde tükeneceği buna bağlı olarak ithalata yöneleceği tahmin edilmektedir.

Endonezya'nın petrol ürünleri ve yağları ithalatı 2009 yılında 10,8 milyar ABD Doları olmuştur. Ülkenin, dünya toplam ithalatındaki payı %2,3'tür. Endonezya ithalatın %56,5'ini Singapur'dan yapmaktadır. Kuveyt (%12,1), Malezya (11,2), Güney Kore (%7,3) ve Tayvan (%3,5) diğer önemli tedarikçilerdir. 2009 yılında 2710 GTİP ürün grubunda, Türkiye'nin Endonezya'ya ihracatı 1,8 milyon A.B.D Doları olurken, 2010 yılında %98,5 oranında azalarak 27,7 bin A.B.D Doları olarak gerçekleşmiştir.

Tarım Alet ve Makineleri

Tarım Alet ve Makineleri (GTİP:8701)

Traktörler

Tarım sektörü Endonezya ekonomisinin temel taşları arasındadır. Sektörün gelişimi beraberinde tarım makinelerine olan talebi de artırmıştır.

Endonezya, 2009 yılında 40,3 milyon A.BD Doları traktör ithalatı gerçekleştirmiştir. Söz konusu ürünün ithalatında %20,7'lik pay ile İsveç birinci sırada yer almakta olup, bunu sırasıyla Brezilya (%14,7), Meksika (%14,3), Çin (%11,1) ve A.B.D (%9,7) izlemektedir. Türkiye %2,5 pay ile 10. tedarikçi ülkedir.

Türkiye'nin 2009 yılı traktör ihracatı bir önceki yıla göre %40 azalma göstererek 1,1 milyon A.B.D Doları olmuştur. 2010 yılında ise Endonezya'ya traktör ihracatı bir önceki yıla göre %126,2 oranında artarak 2,5 milyon A.B.D Doları olarak gerçekleşmiştir. Endonezya traktör pazarının büyüklüğü göz önünde bulundurularak, Türk firmalarının uygun tanıtım ve pazarlama stratejileriyle pazar payını artırdığı düşünülmektedir.

Endonezya - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

CAKARTA TÜRK İHRAÇ ÜRÜNLERİ FUARI (Cakarta - Haziran/Her Yıl)

Tüm sektörler

Web Sitesi : <http://www.iib.org.tr>

Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

"BUILDING & CONSTRUCTION INDONESIA SERIES (Cakarta - Ekim/Her Yıl)

Yapı Teknolojileri Ve Makineleri, İç Dizayn

Web Sitesi : <http://http://www.pamerindo.com>

"INDOWATER International Water, Wastewater & Recycling Technology Expo (Cakarta - Temmuz/Her Yıl)

Su donanımları ve aletleri, su temini ve drenaj

Web Sitesi : <http://www.napindo.com>

ALLPACK INDONESIA (Cakarta - Kasım/Her Yıl)

Gıda ve paketleme ürünleri ve ekipmanları
Web Sitesi : <http://www.kristamedia.com>

Asia Pacific Coatings Show (Cakarta - Haziran/Her Yıl)

Boya ve Mürekkep
Web Sitesi : <http://www.quartzltd.com>

Food Hotel & Tourism Bali 2010 (Nusa Dua - Mart/Her Yıl)

Otel ve gıda hizmetleri, gıda ve içecek
Web Sitesi : <http://http://www.pamerindo.com>

INDO DEFENCE Expo and Forum (Cakarta - Kasım/Her Yıl)

Savunma sanayi
Web Sitesi : <http://www.napindo.com>

INTERFOOD INDONESIA / FII - Food Ingredients Indonesia International Exhibition on Food Technologies, Ingredients, Biotech, Additives, Chemicals, Materials and Services (Cakarta - Ekim/Her Yıl)

Yiyecek ve içecek, Otel yiyecek ve içecek ekipmanları
Web Sitesi : <http://www.kristamedia.com>

INTERTEX 2010 (Bandung - Nisan/Her Yıl)

Tekstil Makineleri
Web Sitesi : <http://http://www.peragaexpo.com/>

Indo Textile (Cakarta - Nisan/Her Yıl)

Tekstil makineleri
Web Sitesi : <http://www.peragaexpo.com>

MANUFACTURING INDONESIA SERIES International Manufacturing Machinery, Equipment, Materials and Services Exhibitions (Cakarta - Aralık/Her Yıl)

Çevre teknolojisi, endüstriyel otomasyon, araç üretim, kimyasal işleme ve enstrümantasyon
Web Sitesi : <http://www.pamerindo.com>

ProPak Indonesia (Cakarta - Aralık/Her Yıl)

Gıda ve paketleme makineleri
Web Sitesi : <http://www.allworldexhibitions.com>